

Spis treści

Od autora	9
1. OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z USTAWY O RACHUNKOWOŚCI	11
1.1. Założenia polityki rachunkowości	11
1.2. Wzorcowy wykaz kont	18
1.3. Omówienie przykładowego Planu Kont	26
1.4. Uproszczenia dla małych i średnich firm wynikające z ustawy o rachunkowości	45
2. AKTYWA TRWAŁE	49
2.1. Klasyfikacja aktywów trwałych	49
2.2. Środki trwałe i ich ewidencja	50
2.3. Amortyzacja środków trwałych	67
2.4. Ewidencja środków trwałych w budowie	80
2.5. Ewidencja i rozliczenie kosztów wspólnych kilku obiektów	85
2.6. Ewidencja wartości niematerialnych i prawnych	90
2.7. Ewidencja długoterminowych aktywów finansowych	94
3. ŚRODKI PIENIĘŻNE I RACHUNKI BANKOWE	111
3.1. Operacje gotówkowe	111
3.2. Operacje bezgotówkowe	115
3.3. Pozostałe środki pieniężne	120
3.4. Kredyty bankowe	126
3.5. Weksle i ich rodzaje	128
3.6. Krótkoterminowe aktywa finansowe	137
4. ROZRACHUNKI I ROSZCZENIA	143
4.1. Charakterystyka i podział rozrachunków	143
4.2. Rozrachunki z tytułu dostaw i usług	147
4.3. Rozrachunki publicznoprawne	158
4.4. Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń	159
4.5. Rozrachunki z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych	161
5. PODATEK OD TOWARÓW I USŁUG	165
5.1. Rozrachunki z tytułu podatku VAT	165
5.2. Podstawy ewidencji księgowej podatku VAT	169
6. PODATKI DOCHODOWE	192
7. OBRÓT MATERIAŁOWY	204
7.1. Materiały i ich klasyfikacja	204
7.2. Rodzaje ewidencji materiałów	207

7.3. Ceny w obrocie materiałowym	209
7.4. Ceny ewidencyjne materiałów	211
7.5. Ewidencja i rozliczenie zakupu materiałów	215
7.6. Ewidencja i rozliczenie rozchodu materiałów	224
8. OBRÓT TOWAROWY	230
8.1. Ogólna charakterystyka towarów	230
8.2. Rodzaje i formy obrotu towarowego	232
8.3. Zasady ustalania cen i marż	235
8.4. Wycena i ewidencja obrotu towarowego	238
8.5. Reklamacje towarów	246
8.6. Zakupy krajowe	250
8.7. Zakupy towarów z importu	251
8.8. Towary w przerobie	255
8.9. Sprzedaż komisowa	256
9. WYNAGRODZENIA PRACOWNICZE	259
9.1. Pojęcie wynagrodzeń i ich systemy	259
9.2. Dokumentacja wynagrodzeń	262
9.3. Ewidencja wynagrodzeń	266
9.4. Kontrakt menedżerski	278
10. ZASADY EWIDENCJI I ROZLICZANIA KOSZTÓW DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ	289
10.1. Istota i klasyfikacja kosztów	289
10.2. Koszty rodzajowe i ich wpływ na wynik jednostki	293
10.3. Układ kosztów według produktów pracy	304
10.4. Charakterystyka ogólna układu funkcjonalno-podmiotowego kosztów	306
10.5. Analiza kont kosztów zespołu 5 – „Koszty wg typów działalności i ich rozliczenie”	309
10.6. Charakterystyka układu kalkulacyjnego kosztów	320
10.7. Ogólne zasady kalkulacji kosztów	323
11. ROZLICZENIA MIĘDZYOKRESOWE KOSZTÓW	338
11.1. Istota rozliczeń międzyokresowych kosztów	338
11.2. Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów	340
11.3. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów	344
12. ANALIZA WARIANTÓW EWIDENCJI KOSZTÓW	350
12.1. Rodzaje wariantów ewidencji kosztów	350
12.2. Ewidencja i rozliczenie kosztów według wariantu I (wersja uproszczona)	353
12.3. Ewidencja i rozliczenie kosztów według wariantu II	358
12.4. Ewidencja i rozliczenie kosztów według wariantu III	361
12.5. Ewidencja kosztów zakupu	372
12.6. Konta kosztów kształtujących poziom wyniku jednostki	377
13. RACHUNEK KOSZTÓW A WYNIK JEDNOSTKI	389
13.1. Rachunek kosztów pełnych	389
13.2. Rachunek kosztów zmiennych	392
13.3. Rachunek wyników w analizie kosztów i wyniku finansowym	395
13.4. Analiza progno rentowności	402
14. KOSZTY W USTAWIE O RACHUNKOWOŚCI	412
14.1. Problematyka rachunku kosztów	412
14.2. Najważniejsze zmiany i tendencje nowelizacji ustawy dotyczące kosztów	416

15. EWIDENCJA PRZYCHODÓW	424
15.1. Produkty pracy i ich ewidencja	424
15.2. Ewidencja sprzedaży produktów gotowych	430
15.3. Ewidencja sprzedaży towarów	439
15.4. Ewidencja sprzedaży materiałów	443
15.5. Ewidencja pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych	445
15.6. Ewidencja przychodów i kosztów finansowych	451
15.7. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	455
15.8. Ewidencja rezerw	459
16. WYNIK FINANSOWY	461
16.1. Kategorie kształtujące wynik finansowy	461
16.2. Straty i zyski nadzwyczajne	468
16.3. Obowiązkowe obciążenia wyniku jednostki	473
16.4. Rezerwy w kategorii odroczonego podatku dochodowego	475
17. PODZIAŁ WYNIKU FINANSOWEGO	489
17.1. Kalkulacyjny sposób ustalania wyniku finansowego	489
17.2. Porównawczy sposób ustalania wyniku finansowego	493
17.3. Rozliczenie i podział wyniku finansowego	496
18. KAPITAŁY (FUNDUSZE) JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ	514
18.1. Klasyfikacja kapitałów (funduszy) i ich ogólna charakterystyka	514
18.2. Podstawowa ewidencja kapitałów spółek	535
18.3. Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych	540
19. SPRAWOZDAWCZOŚĆ FINANSOWA	543
19.1. Zakres sprawozdawczości finansowej	543
19.2. Bilans jednostki gospodarczej	545
19.3. Elementy rachunku zysków i strat	548
19.4. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	556
19.5. Rachunek przepływów pieniężnych	556
19.6. Dodatkowe informacje i objaśnienia	558
20. ANALIZA EKONOMICZNO-FINANSOWA	560
20.1. Wskaźniki rentowności	560
20.2. Wskaźniki płynności finansowej	562
20.3. Wskaźniki szybkości obrotu	564
20.4. Wskaźniki zadłużenia	567
20.5. Wskaźniki rynku kapitałowego	570
20.6. Analiza ekonomiczna wyniku finansowego firmy	579
20.7. Analiza rachunku kosztów według miejsc ich powstawania	597
21. ZAŁĄCZNIKI – USTAWA Z DNIA 29 WRZEŚNIA 1994 R. O RACHUNKOWOŚCI	643
Załącznik nr 1	701
Wprowadzenie do sprawozdania finansowego	701
Bilans	701
Rachunek zysków i strat	704
Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	706
Rachunek przepływów pieniężnych	708
Dodatkowe informacje i objaśnienia	711
Załącznik nr 2	715
Wprowadzenie do sprawozdania finansowego	715
Bilans	715

Pozycje pozabilansowe	717
Rachunek zysków i strat	717
Zestawienie zmian w kapitale własnym	718
Rachunek przepływów pieniężnych	720
Dodatkowe informacje i objaśnienia	722
Załącznik nr 3	723
Wstęp	723
Bilans	723
Pozycje pozabilansowe	726
Techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych	726
Techniczny rachunek ubezpieczeń na życie	727
Ogólny rachunek zysków i strat	728
Zestawienie zmian w kapitale własnym	729
Rachunek przepływów pieniężnych	730
Dodatkowe informacje i objaśnienia	732
22. LITERATURA	733

Od autora

Ustawa o rachunkowości obowiązująca od 1 stycznia 1995 r. jest jak do tej pory najważniejszym aktem prawnym dotyczącym rachunkowości*. Wielokrotnie nowelizowana, ma przede wszystkim na celu dostosowanie polskiego prawa bilansowego do wymogów Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR) i rozwiązań obowiązujących w Unii Europejskiej.

Znowelizowana ustawa o rachunkowości posiada szereg delegacji, które umożliwiają wydanie wszelkich przepisów wykonawczych, jak też uwzględniają specyfikę funkcjonowania jednostek gospodarczych, w warunkach gospodarki rynkowej.

Rozwiązania przyjęte w ustawie o rachunkowości zostały w pełni zaakceptowane przez środowisko profesjonalne służb finansowo-księgowych, przez menedżerów, właścicieli firm, przez biura rachunkowe, biegłych rewidentów, teoretyków i praktyków mających na co dzień do czynienia z rachunkowością.

Rachunkowość może mieć różne formy i wymiary, tzn. inna będzie w dużych jednostkach przemysłowych i produkcyjnych, a inna będzie w małych. Wobec nieustannych zmian przepisów wpływających na sposób prowadzenia rachunkowości, wręcz konieczne staje się szkolenie i aktualizacja wiedzy, stąd m.in. celem tej książki jest wypełnienie tej misji.

Aktualnie obowiązujące przepisy prawne w zakresie rachunkowości stają się ewolucyjnym przejściem do normalności, aczkolwiek ustawodawca zapowiada dalsze zmiany w finansach publicznych i w systemie podatkowym. Elementem dalszych przemian społeczno-gospodarczych w Polsce jest nieustanna reforma rachunkowości, stąd w zasadniczy sposób rośnie jej znaczenie i zadania. Należy pamiętać o tym, że rachunkowość stanowi określony i jednolity system, który rozpoczyna się od pomiaru, udokumentowania i księgowej ewidencji operacji gospodarczych, a kończy się sporządzeniem i zbadaniem sprawozdawczości finansowej. Jak wiadomo, zasady ewidencji księgowej są oparte na polityce o rachunkowości, która z kolei jest dostosowana do wymogów ustawy o rachunkowości.

Książka ta jest adresowana do Czytelników, którzy znają zasady rachunkowości i orientują się w podstawowych zagadnieniach dotyczących ewidencji księgowej w ramach działalności gospodarczej. Autor adresuje ją przede wszystkim do pracowników

---

* Ustawa z dnia 29 września 1994 r. (j.t. Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, Nr 157, poz. 1241 i Nr 165, poz. 1316, z 2010 r. Nr 47, poz. 278 oraz z 2011 r. Nr 102, poz. 585, Nr 199, poz. 1175 i Nr 232, poz. 1378, z 2012 r. poz. 855, poz. 1342).

szeroko rozumianych służb finansowo-księgowych, menedżerskich, kierownictwa jednostek gospodarczych, studentów wyższych uczelni ekonomicznych, słuchaczy szkół policealnych oraz do tych Czytelników, którzy zamierzają poznać i pogłębić wiedzę z zakresu rachunkowości.

Podręcznik zaznajaamia Czytelnika z podstawowymi zagadnieniami rachunkowości w praktyce. Omawiane są w nim m.in. następujące zagadnienia programowe:

- obowiązki wynikające z ustawy o rachunkowości,
- aktywa trwałe,
- środki pieniężne i rachunki bankowe,
- rozrachunki i roszczenia,
- podatek od towarów i usług VAT,
- obrót materiałowy i towarowy,
- wynagrodzenia pracownicze,
- rozliczenie kosztów działalności operacyjnej,
- rozliczenia międzyokresowe kosztów,
- warianty ewidencji kosztów,
- rachunek kosztów a wynik jednostki,
- koszty w ustawie o rachunkowości,
- ewidencja przychodów,
- wynik finansowy i jego podział,
- kapitały (fundusze) jednostki gospodarczej,
- sprawozdawczość finansowa,
- analiza ekonomiczno-finansowa.

Treść książki wzbogacają liczne przykłady, ćwiczenia, zadania, schematy, rysunki i wykresy, które dostosowane są do aktualnie obowiązujących przepisów prawnych i które okażą się pomocne Czytelnikowi w lepszym zrozumieniu samej rachunkowości.

W książce tej celowo pominięto zagadnienia dotyczące:

- banków, ubezpieczycieli, funduszy inwestycyjnych i biur maklerskich,
- jednostek funkcjonujących w oparciu o prawo budżetowe,
- jednostek, które prowadzą niezarobkową działalność statutową, np. różnego rodzaju fundacje, towarzystwa naukowe i stowarzyszenia.

Autor zdaje sobie sprawę, że wobec ciągłych zmian systemowych w zakresie rachunkowości, treść książki może skłaniać do dyskusji, dlatego będzie wdzięczny Czytelnikom za uwagi skierowane do Wydawnictwa. Książka została opracowana na podstawie obowiązującego stanu prawnego ustawy o rachunkowości od dnia 1 stycznia 2013 r. (j.t. Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, Nr 157, poz. 1241 i Nr 165, poz. 1316, z 2010 r. Nr 47, poz. 278, z 2011 r. Nr 102, poz. 585, Nr 199, poz. 1175 i Nr 232, poz. 1378 oraz z 2012 r. poz. 855, poz. 1342). W książce uwzględniono zmiany, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2013 r., wprowadzone ustawą z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (Dz.U. z 2012 r. poz. 1342).

Obowiązki wynikające z ustawy o rachunkowości

1.1. Założenia polityki rachunkowości

Jednostka gospodarcza jest zobowiązana do prowadzenia ksiąg rachunkowych, a tym samym powinna określić w sposób jasny i czytelny przyjęte przez siebie zasady, czyli **politykę rachunkowości** oraz ustalić **zakładowy plan kont (ZPK)**, w oparciu o który będzie prowadziła rachunkowość. Z tej polityki wynikają określone obowiązki i ustalenia. Otóż dokumentacja księgowa powinna być napisana w języku polskim, którą zatwierdza kierownik danej jednostki, tj. osoba lub też organ jedno- lub wieloosobowy (jako zarząd), zarządzający – w myśl postanowień przepisów prawa, statutem, umową albo też na mocy prawa własności – jednostką (z wyłączeniem dysponentów ustanowionych przez jednostkę gospodarczą). Jeżeli chodzi o dokumentację polityki rachunkowości, to powinna ona zostać przyjęta zarządzeniem kierownika danej jednostki, a w przypadku organu wieloosobowego – stosowną uchwałą zarządu. Dokumentacja ta powinna zostać ujęta we „Wprowadzeniu do sprawozdania finansowego”, co umożliwi użytkownikowi sprawozdania na rozpoznanie ryzyka gospodarczego i inwestycyjnego związanego z tą jednostką.

W przypadku osoby fizycznej, która prowadzi działalność gospodarczą, kierownikiem jest ta sama osoba. Ten sam przypadek stosuje się dla osób wykonujących tzw. wolne zawody. Ponadto za kierownika jednostki uważa się też jej likwidatora lub syndyka. Natomiast w przypadku spółki cywilnej lub jawnej kierownikami jednostki zostają wspólnicy prowadzący wszystkie sprawy tych spółek, zaś w przypadku spółki partnerskiej – są to wspólnicy prowadzący sprawy spółki albo zarząd. W odniesieniu do spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej kierownikiem zostają komplementariusze prowadzący sprawy spółki.

Ważnym zagadnieniem w polityce rachunkowości jest zapewnienie bezpieczeństwa ksiąg rachunkowych. Ustawa o rachunkowości wręcz nakazuje, aby w skład dokumentacji zasad (polityki) rachunkowości wchodziły także takie dokumenty jak:

1. Rejestr zbioru danych, które stanowią księgi rachunkowe na komputerowych nośnikach danych z podaniem ich struktury, wzajemnych korelacji oraz ich funkcji w organizacji ksiąg i we wszelkich procesach przetwarzania danych.
2. Właściwy opis systemu informatycznego, który zawiera rejestr programów, procedur, funkcji i procesów, w zależności od struktury oprogramowania (z zastosowaniem odpowiednich algorytmów i parametrów).
3. Odpowiednie objaśnienie programowych zasad ochrony danych, w tym przede wszystkim sposoby zabezpieczenia dostępu do danych wraz z systemem ich przetwarzania.

Z obowiązków wynikających z ustawy o rachunkowości polityka rachunkowości musi określać następujące zagadnienia:

- czy dana jednostka posługująca się programem informatycznym (programami księgowymi, ekonomiczno-informatycznymi) posiada jego ważną licencję, związaną z użytym wariantem oprogramowania,
- datę wdrożenia oraz rozpoczęcia eksploatacji programu obsługującego księgi rachunkowe (programy komputerowe).

Należy podkreślić iż polityka rachunkowości w dalszym ciągu ma charakter podmiotowy, co oznacza, że dotyczy ona tylko działalności danej, wydzielonej organizacyjnie, majątkowo i prawnie jednostki; ma ona ponadto służyć głównie jej potrzebom, w tym przede wszystkim rozliczeniu się z tytułu dostaw z kontrahentami (w tym także wewnątrzwspólnotowymi), z tytułu rozrachunków publicznoprawnych, z tytułu dostaw i usług, różnych świadczeń pieniężnych oraz niepieniężnych.

Polityka rachunkowości powinna być stosowana w sposób ciągły i nieprzerwany, co jest niezmiernie istotne i ważne z punktu widzenia porównywalności sprawozdań finansowych danej jednostki gospodarczej za kolejne okresy sprawozdawcze. Ponadto istotne jest również to, aby w dokumentacji opisującej politykę rachunkowości znalazły się czynności określające:

- opis postępowania przy wyborze rozwiązania dopuszczonego przepisami,
- algorytm postępowania,
- zakres stosowania przyjętego rozwiązania,
- odpowiedzialność związana z dokonaniem wyborem,
- dokumenty i formularze związane z algorytmem postępowania.

Zmiany, które wniosła nowelizacja ustawy o rachunkowości są na tyle istotne i ważne, że obecnie nie można prowadzić ksiąg rachunkowych bez zmodyfikowania dotychczas stosowanych rozwiązań, tzn. bez aktualizacji Zakładowego Planu Kont oraz bez wdrożeń zasad polityki rachunkowości do normalnego funkcjonowania jednostki gospodarczej. Zastosowanie tych procedur w funkcjonowaniu firm pozwoli niewątpliwie na uwzględnienie zarówno zmian wynikających z nowelizacji prawa bilansowego, przepisów podatkowych, a przede wszystkim dotyczących podatków dochodowych, transakcji wewnątrzwspólnotowych, kontraktów menedżerskich itd.

W założeniach polityki rachunkowości istotne jest to, aby jednostka oceniła obecne rozwiązania stosowane do wyceny aktywów i pasywów oraz grupowania operacji gospodarczych w księgach rachunkowych. Wobec czego jednostka ta powinna rozważyć jakie przyjąć zasady rachunkowości spośród tych przewidzianych założeniami polityki rachunkowości, jak też zmodyfikować Zakładowy Plan Kont w tym celu, aby lepiej i skuteczniej służył on potrzebom tej jednostki. Przyjęte rozwiązania powinny uwzględnić specyfikę działalności danej jednostki; inne będą rozwiązania dla dużych firm, a inne dla małych i średnich.

Wracając do samej definicji „polityka rachunkowości”, pojęcie to może okazać się wielce dyskusyjne i problematyczne, czy też może wręcz budzić pewne zdziwienie. Sam

tekst tego pojęcia ujęty w art. 4 ust. 3 pkt 3 i ust. 1 w art. 5, jak też w art. 10 ust. 1 ustawy o rachunkowości może zachęcać do dyskusji. Z tych zapisów m.in. wynika, że jednostka przyjęta politykę rachunkowości powinna stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne. Wykazane w księgach rachunkowych na dzień ich zamknięcia stany aktywów i pasywów należy ująć w tej samej wysokości, w otwartych na następny rok obrotowy księgach rachunkowych danej jednostki gospodarczej. Przy stosowaniu przyjętych zasad polityki rachunkowości należy przyjąć założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym.

Niektóre jednostki, w tym organizacje pozarządowe, są przekonane, iż wykaz kont syntetycznych (Zakładowy Plan Kont) to cała dokumentacja, która opisuje politykę rachunkowości. Trzeba zaakcentować, iż każda jednostka, niezależnie od wielkości obrotu, jest zobowiązana do prowadzenia ksiąg rachunkowych, stąd powinna określić przyjętą przez siebie politykę rachunkowości oraz określić Zakładowy Plan Kont, w oparciu o który będzie prowadziła swoją księgowość.

Jednostki gospodarcze powinny określić przyjętą przez siebie politykę rachunkowości, co umożliwi prawidłowe prowadzenie ksiąg rachunkowych. **Polityka rachunkowości powinna przede wszystkim:**

1. Ustalić moment (podania daty) rozpoczęcia roku sprawozdawczego oraz jaki przyjmuje okres sprawozdawczy, tj. np. miesiące, kwartały, rok.
2. Określić rodzaj działalności, która zostanie uznana w danej jednostce za działalność podstawową oraz określenie działalności administracyjnej, która będzie wspierała działalność podstawową tej jednostki.
3. Podać sposób (metoda, wariant) prowadzenia rachunku kosztów, tzn. w układzie rodzajowym na odpowiednich kontach zespołu 4, czy w układzie wg typów działalności na odpowiednich kontach zespołu 5 ZPK, ale z dalszym podziałem i ich rozliczeniem na koszty działalności podstawowej oraz na koszty działalności administracyjnej.
4. Wybrać rodzaj wariantu opracowania rachunku zysków i strat (wariant kalkulacyjny lub porównawczy).
5. Sporządzić pełny wykaz kont księgi głównej, służącej do ewidencji bilansowej operacji gospodarczych zachodzących w danej jednostce; sporządzić wykaz ksiąg rachunkowych, zaś przy prowadzeniu ksiąg przy pomocy komputera – wykaz zbiorów danych z podaniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcjonowania.
6. Ustalić zasady i metody prowadzenia ewidencji analitycznej do kont księgi głównej (ewidencja taka jest konieczna w celu powiązania analityki z syntetyką).
7. Ustalić przez jednostkę metody prowadzenia ewidencji zapasów towarów, materiałów oraz produktów w sposób ilościowo-wartościowy, ilościowy lub wartościowy.
8. Podać te grupy zapasów, które nie zostaną objęte ewidencją w czasie składowania (magazynowania), ponieważ wartość tych zapasów zostanie odpisana w koszty na dzień dokonania ich zakupu lub odpisana w momencie ich wytworzenia.

9. Określić zasady amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych (podać metodę amortyzacji: liniowa, degresywna), ustalić sposób obliczania stawek amortyzacyjnych, określić przedmioty o niskiej jednostkowej wartości początkowej, które jednostka nie będzie zaliczała do środków trwałych; wyodrębnić te przedmioty lub tytuły praw, które będą objęte ewidencją rzeczowych aktywów trwałych, z podaniem procedury ich amortyzowania, tj. poprzez dokonywanie zbiorczych odpisów dla grup przedmiotów zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem, albo też jednorazowo w pełnej ich wartości początkowej.
10. Dopuszczyć możliwość tworzenia rezerw na pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania, których kwotę można w sposób wiarygodny oszacować oraz możliwość rezygnacji z zasady ostrożnej wyceny.
11. Określić sposób dokumentowania operacji dowodami zastępczymi.
12. Dokonać opisu systemu przetwarzania danych, zaś przy użyciu komputera – dokonanie opisu systemu informatycznego, który powinien zawierać:
  - wykaz programów,
  - listę procedur (funkcji) w zależności od struktury danego oprogramowania,
  - opis algorytmów oraz parametrów, jak też programowych zasad ochrony danych (np. metody o kody zabezpieczenia dostępu do danych oraz system ich przetwarzania, określenie wersji oprogramowania, daty rozpoczęcia jego eksploatacji itd.).
13. Ustalić system służący ochronie danych oraz ich zbiorów:
  - dokumentów księgowych,
  - ksiąg rachunkowych,
  - innych danych potrzebnych do ewidencji operacji gospodarczych.

Polityka rachunkowości powinna również określić rok obrotowy oraz wchodzące w jego skład poszczególne okresy sprawozdawcze, tak konieczne do przeprowadzenia analiz ekonomiczno-finansowych w danej jednostce. Przez rok obrotowy rozumie się na ogół rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również dla celów podatkowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut (umowa), na podstawie której utworzona została jednostka. U osób prawnych rok obrotowy zostaje określony przez statut. Jeżeli rok obrotowy różni się od roku kalendarzowego, to niezwłocznie jednostka powinna o tym fakcie powiadomić właściwy urząd skarbowy w ciągu 30 dni od dnia zakończenia ostatniego roku podatkowego. Ponadto w Zakładowym Planie Kont należy określić datę rozpoczęcia i zakończenia roku obrotowego.

Polityka rachunkowości w swoich założeniach powinna ustalić również wchodzące w skład roku obrotowego poszczególne okresy sprawozdawcze, z uwzględnieniem przyjętego sposobu rozliczania z urzędem skarbowym w myśl przepisów prawa podatkowego dla osób prawnych. W tych procedurach należy wziąć pod uwagę w szczególności:

- obowiązek opracowywania zestawienia obrotów sald kont księgi głównej nie rzadziej niż pod koniec miesiąca,
- że odpisów amortyzacyjnych uznanych za koszty uzyskania przychodów należy dokonywać co miesiąc, począwszy od następnego miesiąca, w którym dane aktywa trwale zostały wprowadzone do ewidencji księgowej.

O różnego rodzaju zmianach zachodzących w polityce rachunkowości powinien decydować kierownik jednostki. **Kierownik jednostki** – to członek zarządu lub innego

organu zarządzającego, a jeżeli organ jest wieloosobowy – członków tego organu, z wyłączeniem pełnomocników ustanowionych przez jednostkę. W przypadku spółki jawnej i spółki cywilnej za kierownika jednostki uważa się – współników prowadzących sprawę spółki, w przypadku spółki partnerskiej – współników prowadzących sprawę spółki albo zarząd, a w odniesieniu do spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej – komplementariuszy prowadzących sprawę spółki. W przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, za kierownika jednostki uważa się tę osobę; przepis ten stosuje się odpowiednio do osób wykonujących wolne zawody. Za kierownika jednostki uważa się również likwidatora, a także syndyka lub zarządcę ustanowionego w postępowaniu upadłościowym. W swoim postępowaniu powinien mieć pewność, że wydane przez niego decyzje bazują na danych finansowych odpowiedniej jakości, które to decyzje gwarantują efektywność działania, a tym samym rozwój jednostki. Zmiana zasad w polityce rachunkowości leży w kompetencji kierownika.

Z dniem 1 stycznia 2005 r. na przykład niektóre spółki mają obowiązek stosowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR), stąd muszą dokonać odpowiednich zmian w polityce rachunkowości. Proces tych zmian jest oczywiście rozłożony w czasie i obejmuje m.in. opracowanie dokumentacji przyjętych do stosowania zasad rachunkowości, uwzględniającą zmiany, które wynikają z potrzeby zastosowania rozwiązań znajdujących się w tych standardach (MSR). Kierownictwo spółek, ustalając politykę rachunkowości, powinno wybrać takie zasady, aby np. sprawozdanie finansowe było zgodne nie tylko ze wszystkimi wymaganiami i normami MSR, ale także z każdą interpretacją Stałego Komitetu ds. Interpretacji¹.

Podkreślenia również wymaga fakt, że to właśnie kierownik danej jednostki ponosi całkowitą odpowiedzialność za wykonywanie obowiązków w zakresie polityki rachunkowości określonych ustawą o rachunkowości.

Odpowiedzialność kierownika w tym zakresie m.in. dotyczy:

- nieskuteczności prawa przekazania odpowiedzialności innym osobom spoza grona kierownictwa tej jednostki,
- polityki dywidendowej, która w niemałym zakresie ogranicza możliwość swobodnego i niewymuszonego dysponowania kapitałami własnymi (w tym przede wszystkim wynikiem finansowym),
- zastosowania odpowiedniej dokumentacji w polityce rachunkowości.

Wielu praktyków i teoretyków rachunkowości podkreśla, że o wszelkiego rodzaju zmianach w polityce rachunkowości nie powinny decydować osoby, które obsługują system rachunkowości, zaś kierownictwo podejmujące decyzje gospodarcze, powinno mieć pewność, że bazuje na danych finansowych stosownej jakości.

Dokonywane zmiany w polskiej gospodarce wymagają również zmiany myślenia wśród przedsiębiorców, jak i też zmiany regulacji zasad ewidencji zdarzeń gospodarczych. Mająca obecnie miejsce transformacja rynkowa tworzy niejako nowe wyzwania oraz potrzeby w zakresie nowoczesnych zasad rachunkowości (polityki rachunkowości), co niewątpliwie wymusza poszerzenia praw i obowiązków na poszczególne jednostki

¹ Międzynarodowe Standardy Rachunkowości to zestaw określonych 32 norm dotyczących wymogów w zakresie ujmowania wyceny, prezentacji i ujawnień większości pozycji sprawozdania finansowego. Do 2001 r. MSR były tworzone przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Od tego momentu ich ustalaniem zajmuje się Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, która przejęła wszystkie istniejące aktualnie standardy, kontynuując cele swego poprzednika – również niezależnej instytucji.

gospodarcze. Nowelizacja ustawy o rachunkowości wprowadza do praktyki pewne nowe rozwiązania, zmieniające np. obecny charakter sprawozdań finansowych, które stają się bardziej ukierunkowane na przyszłość i mają przyczynić się do sprawniejszego oraz efektywniejszego zarządzania jednostkami gospodarczymi.

Współczesna rachunkowość (polityka rachunkowości) musi sprostać wymaganiom stawianym przez inwestorów (w tym również zagranicznych), z uwzględnieniem dyrektyw Unii Europejskiej, jak też wymaganiom stawianym przez Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Wobec tego rodzi się nowe podejście do samej rachunkowości, która musi sprostać wymaganiom polityki rachunkowości, stając się skutecznym narzędziem w zarządzaniu jednostką gospodarczą. Wprowadzając do praktyki politykę rachunkowości można stosować różne rozwiązania, które muszą się jednak mieścić w przepisach podanych w ustawie o rachunkowości.

Ustawa o rachunkowości, wprowadzając (czy też dopuszczając) możliwość różnych modelowych rozwiązań uzależniła ich zastosowanie od spełnienia pewnych szczegółowych wymogów; najważniejsze to:

1. Pełna odpowiedzialność kierownika za zarządzanie i kierowanie daną jednostką, bez możliwości jej wyłączenia umowami cywilnymi lub poleceniami, co ma zapewnić spójność (korelację) polityki rachunkowości z polityką kierownictwa.
2. Odpowiednie powiązanie polityki rachunkowości z nadrzędnymi zasadami rachunkowości, w tym przede wszystkim:
  - zasadą ciągłości, poprzez stosowanie takich rozwiązań, które zapewniają porównywalne dane w kolejnych latach,
  - zasadą istotności, w myśl której stosowanie uproszczeń w rachunkowości ma być spójne z przyjętą polityką rachunkowości w tym zakresie (należy jednak pamiętać o tym, aby uproszczenia nie powodowały ograniczeń rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej oraz finansowej, jak też wyniku finansowego jednostki),
  - zasadą kontynuacji działalności, za ujawnienie której odpowiada kierownik danej jednostki, jako odpowiedzialny za zarządzanie tą jednostką, jak też w pełni zobowiązany do ujawnienia inwestorom (w tym zagranicznym) rzetelnej informacji o możliwościach funkcjonowania jednostki.

Polityka rachunkowości w swoich założeniach powinna również uwzględnić zasadę ostrożności, jak też powinna w sposób jednoznaczny określić w formie pisemnej i w języku polskim system ewidencji operacji gospodarczych, zasady wyceny oraz prezentacji, przyjęte uproszczenia bądź wyjątki w przyjętych rozwiązaniach.

Należy pamiętać o tym, iż pogodzenie celów krótko- i długoterminowych zarządów jednostek oraz inwestorów może okazać się trudne przy opracowywaniu polityki (zasad) rachunkowości. Ustawa o rachunkowości opisowi przyjętej polityki rachunkowości nadała publiczny charakter poprzez polecenie ich ujawnienia w formie publikacji, jako części ogłaszanego rocznego sprawozdania finansowego przez jednostkę.

Wydaje się, iż przedsiębiorca powinien oczekiwać od polityki rachunkowości, opracowanych w formie dokumentu, następujących zadań:

- 1) przedstawienie jednostki jako miarodajnego, wiarygodnego, bezstronnego, perspektywicznego partnera rynkowego i inwestycyjnego, który świadomie stosuje określoną politykę rachunkowości,

- 2) wypełnienia ustawowego obowiązku unormowania zasad polityki rachunkowości przez kierowników poszczególnych jednostek,
- 3) zagwarantowania zgodności rozwiązań z zasadami polityki rachunkowości podanymi w ustawie o rachunkowości,
- 4) ujmowania zdarzeń i ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną,
- 5) wykonywania innych celów kierownictwa oraz właścicieli (zarządu) danej jednostki.

Założenia polityki rachunkowości muszą spełniać postulat ustawowy. Otóż art. 3 ust. 1 pkt 11 ustawy o rachunkowości mówi, że „w przyjętych zasadach (polityce) rachunkowości – rozumie się przez to wybrane i stosowane przez jednostkę, odpowiednie do jej działalności, rozwiązania dopuszczone przepisami ustawy i zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych”. Należy wobec tego stwierdzić, iż znaczenie polityki rachunkowości jest takie jak statutu danej (umowy) jednostki, stąd należy ją niewątpliwie uznać za specyficzny statut o charakterze ekonomicznym.

Niezmiernie istotne dla inwestorów, zarządów, rad nadzorczych i innych organów jest ustalenie słusznej i pożądanej polityki rachunkowości stosowanej przez wszystkie jednostki. Pełna znajomość wdrożonej polityki rachunkowości niewątpliwie umożliwi zrozumienie oraz właściwą analizę (komentarz, wyjaśnienie) sprawozdań finansowych.

Modyfikacji uległ art. 10 ust. 1 pkt 2, który nakazuje ujęcie w polityce rachunkowości wszystkich metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, nie tylko tych jednostek, dla których ustawa pozostawiała prawo wyboru. Zapis ten oznacza konieczność i potrzebę odpowiedniego uzupełnienia polityki rachunkowości. Ponadto w art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości przepis po nowelizacji mówi, że w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy, przyjmując zasady (politykę) rachunkowości, jednostki mogą stosować krajowe standardy rachunkowości wydane przez Komitet Standardów Rachunkowości. W przypadku braku odpowiedniego standardu, jednostki, inne niż wymienione w art. 2 ust. 3, mogą stosować Międzynarodowe Standardy Rachunkowości.

Ustawodawca na mocy postanowień ustawy z dnia 18 marca 2008 r. i z 21 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o rachunkowości dokonał kolejnych zmian. Zmiany te dotyczą, m.in. art. 55, a mianowicie obowiązku sporządzania i zakresu skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Otóż jednostka dominująca, mająca siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządza roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej, obejmującej dane jednostki dominującej i jednostek od niej zależnych wszystkich szczebli, bez względu na ich siedzibę, zestawione w taki sposób, jakby grupa kapitałowa stanowiła jedną jednostkę (sprawozdaniem tym obejmuje się również dane pozostałych jednostek podporządkowanych).

Obowiązek sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (MSR) i Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) oraz związanymi z nimi interpretacjami ogłoszonymi w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej obejmuje jedynie tych emitentów, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego, jak też i banków. Nowelizacja ustawy o rachunkowości przywraca niejako stan prawny, który istniał przed

zmianą ustawy o rachunkowości wprowadzonej ustawą o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych.

Ponadto 15.01.2005 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie obowiązku badania sprawozdań finansowych organizacji pożytku publicznego (Dz.U. Nr 285, poz. 2852) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2011 r. w sprawie rocznego sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego (Dz.U. Nr 80, poz. 434). Zgodnie z tymi rozporządzeniami, organizacje pożytku publicznego mają obowiązek badania sprawozdań finansowych, jeżeli:

- 1) realizują zadania publiczne zlecone, jako powierzone do wykonania lub do wspierania pożytku publicznego,
- 2) otrzymały w roku obrotowym łączną kwotę dotacji na w/w zadania w wysokości co najmniej 50.000 zł,
- 3) osiągnęły w roku obrotowym przychody w wysokości co najmniej 3.000.000 zł.

Rozporządzenie to miało zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzanych za rok obrotowy rozpoczynający się w 2005 r.

1.2. Wzorcowy wykaz kont

ZESPÓŁ 0 – „Aktywa trwałe”

010 – Rzeczowe aktywa trwałe

- 010 – Środki trwałe
- 011 – Grunty
- 012 – Budynki
- 013 – Urządzenia techniczne i maszyny
- 014 – Środki transportu
- 015 – Pozostałe środki trwałe
- 016 – Zaliczki na środki trwałe w budowie
- 017 – Prawo wieczystego użytkowania gruntu
- 018 – Spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego i do lokalu użytkowego
- 019 – Środki trwałe w leasingu

020 – Wartości niematerialne i prawne

- 021 – Koszty zakończonych prac rozwojowych
- 022 – Wartość firmy
- 023 – Inne wartości niematerialne i prawne
- 024 – Zaliczki na wartości niematerialne i prawne
- 025 – Wartości niematerialne i prawne stanowiące inwestycje długoterminowe
- 026 – Odpisy aktualizujące wartości niematerialne i prawne stanowiące inwestycje długoterminowe
- 027 – Odpis z tytułu trwałej utraty wartości środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych

030 – Długoterminowe aktywa finansowe

- 031 – Udziały w obcych jednostkach
- 032 – Długoterminowe papiery wartościowe
- 033 – Udziały lub akcje
- 034 – Udzielone pożyczki długoterminowe
- 035 – Inne finansowe aktywa trwałe
- 036 – Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe
- 037 – Inwestycje finansowe

070 – Umorzenie środków trwałych

- 071 – Umorzenie budynków
- 072 – Umorzenie urządzeń technicznych i maszyn
- 073 – Umorzenie środków transportu
- 074 – Umorzenie innych środków trwałych
- 075 – Umorzenie wartości niematerialnych i prawnych
- 076 – Umorzenie kosztów zakończonych prac rozwojowych
- 077 – Umorzenie wartości firmy
- 078 – Umorzenie środków trwałych w leasingu
- 079 – Umorzenie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego i lokalu użytkowego

080 – Środki trwałe w budowie

- 081 – Inwestycje długoterminowe
- 090 – Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa trwałe
- 091 – Aktywa z tytułu odroczonego podatku
- 092 – Aktualizacja wartości inwestycji

Konta pozabilansowe

- 001 – Środki trwałe w likwidacji
- 002 – Środki trwałe oddane w leasing
- 003 – Obce środki trwałe

ZESPÓŁ 1 – „Środki pieniężne, rachunki bankowe i inne krótkoterminowe aktywa finansowe”**100 – Kasa**

- 101 – Kasa walut obcych

130 – Rachunki i kredyty bankowe

- 131 – Rachunek bieżący
- 132 – Rachunki lokat bankowych
- 133 – Rachunki walut obcych
- 134 – Akredytywy
- 135 – Rachunki bankowe funduszy specjalnych
- 136 – Pozostałe rachunki bankowe
- 137 – Kredyty bankowe w walutach obcych
- 138 – Kredyty bankowe
- 139 – Przeterminowane kredyty bankowe

140 – Krótkoterminowe aktywa finansowe

- 141 – Akcje obce
- 142 – Rachunek środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych
- 143 – Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe
- 144 – Krótkoterminowe papiery wartościowe
- 145 – Weksle obce
- 146 – Czeki obce
- 147 – Rachunek czeków potwierdzonych
- 148 – Inne środki pieniężne
- 149 – Środki pieniężne w drodze
- 150 – Inne aktywa pieniężne

ZESPÓŁ 2 – „Rozrachunki i roszczenia”**200 – Rozrachunki z odbiorcami i dostawcami**

- 201 – Rozrachunki z odbiorcami krajowymi
- 202 – Rozrachunki z odbiorcami zagranicznymi
- 203 – Zaliczki otrzymane od odbiorców
- 204 – Rozrachunki z odbiorcami
- 205 – Rozrachunki z dostawcami
- 206 – Rozrachunki z dostawcami krajowymi
- 207 – Rozrachunki z dostawcami zagranicznymi
- 208 – Zaliczki wypłacone dostawcom
- 209 – Odpisy aktualizujące rozrachunki
- 210 – Odpisy aktualizujące należności zagrożone
- 211 – Odpisy aktualizujące wartość produktów gotowych
- 215 – Zobowiązania wekslowe
- 216 – Zobowiązania finansowe
- 217 – Kaucje
- 218 – Zobowiązania z tytułu emisji obligacji

220 – Rozrachunki publicznoprawne

- 221 – Naliczony VAT i jego rozliczenie
- 222 – Należny VAT i jego rozliczenie
- 223 – Rozrachunki z tytułu VAT
- 224 – Inne rozrachunki z budżetami
- 225 – Rozrachunki z urzędem celnym
- 226 – Rozrachunki z ZUS
- 227 – Inne rozrachunki publicznoprawne
- 228 – Rozrachunki z tytułu podatku akcyzowego
- 229 – Rozrachunki z tytułu znaków akcyzy

230 – Rozrachunki z pracownikami

- 231 – Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń
- 232 – Inne rozrachunki z pracownikami

240 – Pozostałe rozrachunki

- 241 – Rozrachunki z udziałowcami i akcjonariuszami
- 243 – Rozliczenie niedoborów, szkód i nadwyżek
- 246 – Roszczenia sporne
- 247 – Należności zasądzone
- 248 – Rozliczenie nadwyżek
- 249 – Inne rozrachunki
- 250 – Rozliczenie wynagrodzeń
- 251 – Inne roszczenia sporne
- 252 – Inne rozrachunki i rozliczenia
- 253 – Należności i roszczenia
- 254 – Należności sporne
- 255 – Zobowiązania wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego
- 256 – Rozrachunki z finansującym

Konta pozabilansowe

- 290 – Należności warunkowe
- 291 – Zobowiązania warunkowe
- 293 – Weksle obce zdyskontowane lub indosowane

ZESPÓŁ 3 – „Materiały i towary”**300 – Rozliczenie zakupu**

- 301 – Rozliczenie zakupu materiałów
- 302 – Rozliczenie zakupu towarów
- 303 – Rozliczenie zakupu usług
- 304 – Rozliczenie zakupu innych składników aktywów
- 305 – Rozliczenie sprzedaży
- 306 – Rozliczenie wewnątrzwspólnotowego nabycia

310 – Materiały

- 311 – Materiały na składzie
- 312 – Materiały poza jednostką
- 313 – Towary w zakładach gastronomicznych
- 316 – Opakowania
- 319 – Materiały w przerobie

330 – Towary

- 331 – Towary skupu
- 332 – Towary w jednostkach sprzedaży detalicznej
- 333 – Towary w magazynach hurtu
- 334 – Pozostałe towary
- 335 – Towary poza jednostką
- 336 – Towary w przerobie handlowym
- 337 – Zaliczki na dostawy

340 – Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów i towarów

- 340 – Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów

- 342 – Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w jednostkach sprzedaży detalicznej
- 343 – Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów
- 344 – Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w hurcie
- 345 – Odchylenia z tytułu marży
- 346 – Odchylenia z tytułu VAT
- 347 – Odchylenia od cen ewidencyjnych pozostałych towarów
- 348 – Odchylenia z tytułu zarezerwowanego podatku VAT od towarów ewidencjonowanych wartościowo
- 349 – Odpisy aktualizujące wartość zapasów

Konta pozabilansowe

- 390 – Zapasy obce
- 391 – Towary przyjęte w komis

ZESPÓŁ 4 – „Koszty wg rodzajów i ich rozliczenie”

400 – Koszty wg rodzajów

- 401 – Zużycie materiałów i energii
- 402 – Usługi obce
- 404 – Wynagrodzenia
- 405 – Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia
- 406 – Podatki i opłaty (podatek akcyzowy)
- 407 – Podróże służbowe
- 408 – Amortyzacja
- 409 – Pozostałe koszty rodzajowe

490 – Rozliczenie kosztów

ZESPÓŁ 5 – „Koszty wg typów działalności i ich rozliczenie”

500 – Koszty działalności podstawowej

- 501 – Koszty podstawowej działalności produkcyjnej
- 502 – Koszty podstawowej działalności usługowej
- 503 – Koszty innej podstawowej działalności
- 504 – Koszty podstawowej działalności handlowej
- 509 – Koszty braków
- 513 – Koszty handlowe
- 514 – Koszty hurtowni
- 515 – Koszty jednostek handlu detalicznego
- 520 – Koszty działalności statutowej
- 521 – Koszty wydziałowe
- 523 – Koszty zakupu
- 527 – Koszty sprzedaży

530 – Koszty działalności pomocniczej i socjalnej

531 – Wydziały pomocnicze

535 – Działalność socjalna

550 – Koszty zarządu

551 – Koszty ogólnozakładowe

580 – Rozliczenie kosztów działalności

581 – Rozliczenie produkcji

582 – Rozliczenie kosztów umów

ZESPÓŁ 6 – „Produkty i rozliczenia międzyokresowe”**600 – Produkty gotowe i półfabrykaty**

601 – Produkty gotowe

602 – Półprodukty i produkty w toku

603 – Koszty założenia, połączenia i podwyższenia kapitału spółki akcyjnej

606 – Produkty poza jednostką

620 – Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów

621 – Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów gotowych

622 – Odchylenia od cen ewidencyjnych półfabrykatów

640 – Rozliczenia międzyokresowe kosztów

641 – Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów działalności operacyjnej

642 – Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów finansowych

643 – Rozliczenia kosztów zakupu

644 – Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów

645 – Rozliczenia międzyokresowe biernie kosztów

646 – Inne rozliczenia międzyokresowe kosztów

647 – Rozliczenia międzyokresowe czynne krótkoterminowe

648 – Rozliczenia międzyokresowe czynne długoterminowe

649 – Rozliczenia międzyokresowe podatku dochodowego

650 – Pozostałe rozliczenia międzyokresowe

670 – Inwentarz żywy

671 – Zwierzęta w tuczu i opasie

ZESPÓŁ 7 – „Przychody i koszty związane z ich uzyskaniem”**700 – Sprzedaż produktów**

701 – Sprzedaż produktów na kraj

702 – Sprzedaż produktów na eksport

703 – Sprzedaż usług

704 – Sprzedaż robót i usług na kraj

- 705 – Sprzedaż robót i usług na eksport
- 706 – Sprzedaż usług działalności pomocniczej
- 707 – Sprzedaż usług działalności socjalnej
- 708 – Przychody bieżącej działalności statutowej
- 709 – Sprzedaż usług komisowych

710 – Koszt własny sprzedanych produktów

- 711 – Koszt własny sprzedaży produktów na kraj
- 712 – Koszt własny sprzedaży produktów na eksport
- 713 – Koszt własny sprzedaży robót i usług na kraj
- 714 – Koszt własny sprzedaży robót i usług na eksport
- 715 – Koszt własny sprzedaży usług działalności podstawowej
- 716 – Koszt własny sprzedaży usług działalności pomocniczej
- 717 – Koszt własny sprzedaży działalności socjalnej
- 718 – Koszty działalności statutowej
- 719 – Koszt sprzedanej usługi budowlanej

730 – Sprzedaż towarów

- 731 – Sprzedaż detaliczna towarów
- 732 – Sprzedaż hurtowa towarów
- 733 – Inna sprzedaż towarów
- 734 – Wartość sprzedaży towarów według cen nabycia
- 735 – Wartość w cenach nabycia sprzedanych towarów w hurcie
- 736 – Wartość w cenach nabycia sprzedanych towarów w detalu
- 737 – Wartość w cenach nabycia innej sprzedaży towarów
- 738 – Sprzedaż wewnątrzspółnotowa

740 – Sprzedaż materiałów

- 745 – Wartość sprzedanych materiałów według cen nabycia

750 – Przychody finansowe

- 751 – Dywidendy z tytułu udziałów i akcji
- 752 – Odsetki uzyskane
- 753 – Dodatnie różnice kursowe
- 754 – Pozostałe przychody finansowe
- 754a – Przychody z tytułu zrealizowanych różnic kursowych

755 – Koszty finansowe

- 756 – Odpisy aktualizujące wartość finansowych aktywów trwałych i krótkoterminowych papierów wartościowych
- 757 – Odsetki zapłacone i zarachowane
- 758 – Ujemne różnice kursowe
- 759 – Pozostałe koszty finansowe

760 – Pozostałe przychody operacyjne

- 761 – Przychody ze sprzedaży rzeczowych składników aktywów trwałych
- 762 – Dotacje, subwencje, dopłaty

- 763 – Przychody z obiektów socjalnych
- 764 – Inne pozostałe przychody operacyjne
- 765 – Pozostałe koszty operacyjne**
- 766 – Wartość netto sprzedanych rzeczowych składników aktywów trwałych
- 767 – Koszty utrzymania obiektów socjalnych
- 768 – Inne zmniejszenia aktywów trwałych
- 769 – Inne pozostałe koszty operacyjne
- 770 – Zyski nadzwyczajne**
- 771 – Straty nadzwyczajne**
- 790 – Obroty wewnętrzne**
- 791 – Koszt własny obrotów wewnętrznych**

ZESPÓŁ 8 – „Kapitały (fundusze), fundusze specjalne, rezerwy i wynik finansowy”

- 800 – Kapitały (fundusze) podstawowe**
- 801 – Kapitał akcyjny (w spółce akcyjnej)
- 801 – Kapitał udziałowy (w spółce z o.o.)
- 801 – Fundusz założycielski (w przedsiębiorstwie państwowym)
- 801 – Fundusz udziałowy (w spółdzielni)
- 801 – Kapitał właścicieli (w spółce cywilnej)
- 801 – Kapitał właściciela (w jednoosobowej firmie)
- 802 – Kapitał zapasowy (w spółce akcyjnej i z o.o.)
- 802 – Fundusz przedsiębiorstwa (w przedsiębiorstwie państwowym)
- 802 – Fundusz zasobowy (w spółdzielni)
- 803 – Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny
- 804 – Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe
- 805 – Fundusz wydzielony
- 806 – Kapitał zakładowy
- 808 – Kapitał rezerwowy
- 809 – Fundusz rekultywacji
- 820 – Rozliczenie wyniku finansowego**
- 821 – Rozliczenie wyniku finansowego za lata poprzednie
- 825 – Rozliczenie wyniku finansowego roku obrotowego
- 840 – Rezerwy i rozliczenia międzyokresowe przychodów**
- 841 – Rezerwy
- 842 – Rezerwy na należności i roszczenia
- 843 – Rezerwa na różnice podatku dochodowego
- 844 – Rezerwa na przewidywane straty
- 845 – Rozliczenia międzyokresowe przychodów
- 846 – Otrzymane środki na poczet przyszłych dostaw
- 847 – Rezerwy na zobowiązania
- 849 – Rezerwy na świadczenia pracownicze
- 850 – Fundusze specjalne**
- 851 – Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych
- 859 – Inne fundusze specjalne

- wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg przy pomocy komputera (z zastosowaniem programów komputerowych) – wykazu zbioru danych z ustaleniem ich struktury, wzajemnych zależności i powiązań, ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych,
  - pełnego opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego, zawierającego wykaz programów księgowych (komputerowych), procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony bazy danych, jak też określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji,
- 4) systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych oraz innych dokumentów księgowych, które stanowią podstawę dokonywania w nich zapisów operacji gospodarczych (księgowych).

Celem planu kont jest zapewnienie formalności, kompletności i zupełności oraz merytorycznej prawidłowości prowadzenia polityki rachunkowości. Właściwie opracowany plan kont powinien umożliwić:

- a) wierność (ściśłość) oraz prawidłowość prezentacji w księgach rachunkowych treści ekonomicznej procesów gospodarczych, które mają miejsce w danej jednostce, jak też posiadanych przez jednostkę składników aktywów i źródeł pochodzenia tych składników (pasywów),
- b) dostosowanie procesów ewidencji do wymagań kontroli rozumianej jako funkcja zarządzania daną jednostką.

W związku z tym, zasadniczym zadaniem planu kont jest także wpływ organizacyjny w ramach systemu polityki rachunkowości, aby:

- księgi rachunkowe były prowadzone w sposób systematyczny i regularny,
- informacje, które wynikają z kont księgowych były w jak największym stopniu dostosowane do potrzeb wewnętrznych i zewnętrznych jednostki,
- wszystkie dane księgowe zapewniały możliwość prawidłowego opracowania sprawozdań finansowych jednostki,
- istniały wszystkie potrzebne informacje dotyczące rozliczeń z budżetem z tytułu podatków oraz innych obciążeń.

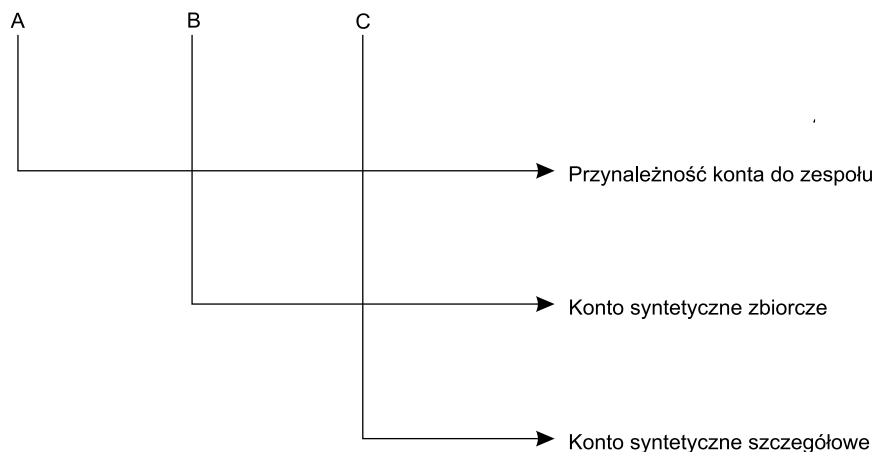
Plan kont ma typowo charakter podmiotowy, a to oznacza, że powinien być sporządzony w taki sposób, aby wykonał wszystkie zadania i potrzeby jednostki gospodarczej.

Zakładowy Plan Kont powinien uwzględniać następujące elementy:

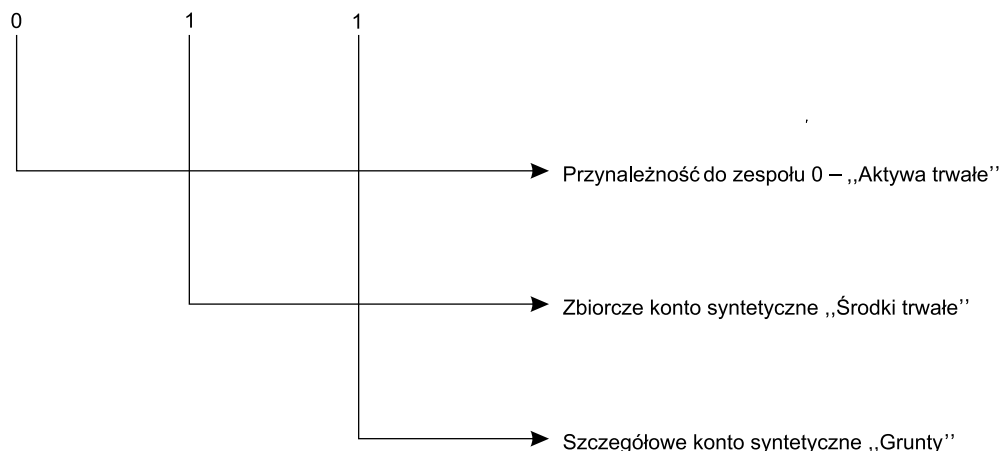
- a) wykaz kont syntetycznych (w przypadku ich prowadzenia przy pomocy komputera – dokumentację systemu przetwarzania),
- b) wykaz kont analitycznych wraz z ich powiązaniem z kontami syntetycznymi,
- c) szczegółowe zasady funkcjonowania kont syntetycznych oraz analitycznych,
- d) zasady bieżącej wyceny składników aktywów jednostki,
- e) określenie sposobu ustalania i ewidencji wyniku finansowego,
- f) wszystkie pozostałe szczegółowe unormowania systemu polityki rachunkowości, np. metody kalkulacji kosztów, sposoby ewidencji kosztów, metody wyceny towarów i materiałów, dokumentację operacji gospodarczych w rachunkowości itp.

Plan kont ustala i aktualizuje kierownik jednostki gospodarczej, w drodze zarządzeń wewnętrznych.

Tworząc symbolikę ZPK dla oznaczenia kont syntetycznych symbolem trzycyfrowym, przyjmuje się, że poszczególne cyfry tego symbolu będą oznaczały:

Przenosząc powyższą symbolikę na konto księgowe, będzie ono wyglądało następująco:

Oznaczenie cyfrowe ma ogromne znaczenie dla ewidencji operacji gospodarczych przy zastosowaniu techniki komputerowej. Dalsze cyfry, tj. czwarte i piąte mają z reguły odniesienie do kont analitycznych. Zakres kont analitycznych powinien być na tyle szczegółowy, aby zapewniał:

- konieczne informacje, które są istotne w celu przeprowadzenia analizy stanu majątkowo-finansowego jednostki,
- konieczne informacje dla opracowania „Dodatkowych informacji i objaśnień”,

- c) możliwość bieżącej kontroli wielkości rozrachunków (np. rozliczenia z budżetem z tytułu podatków),
- d) kontrolę stanu rzeczowych składników aktywów jednostki.

Należy stwierdzić, iż bezpośrednią podstawą prowadzenia rachunkowości w każdej jednostce gospodarczej jest opracowana na podstawie ustawy o rachunkowości dokumentacja przyjętych zasad (polityka) rachunkowości, ustalona i wprowadzona do stosowania w formie pisemnej przez kierownika tej jednostki. Przedstawiony wzorcowy plan kont jest najczęściej stosowaną w praktyce częścią polityki rachunkowości. Mając przede wszystkim na względzie to, że ustalone zasady polityki rachunkowości powinny zainteresować wszystkie firmy, Zakładowy Plan Kont powinien posiadać następujące uproszczenia:

- a) ogranicza (limituje) ilość kont syntetycznych do koniecznego i przydatnego minimum,
- b) ogranicza (limituje) zakres ewidencji analitycznej i ksiąg pomocniczych do wymagań przede wszystkim sprawozdania finansowego, deklaracji podatkowych, a jednocześnie do możliwości wykorzystania rachunkowości do zarządzania jednostką,
- c) ustala zasady bieżącej ewidencji księgowej materiałów, towarów i produktów odpowiednio:
  - w cenach zakupu dla materiałów i towarów,
  - w rzeczywistym koszcie wytworzenia dla produktów (z pominięciem obliczania i ewidencji odchyleń od cen ewidencyjnych na tych produktach).

Zakładowy Plan Kont ustala ewidencję i rozliczenie kosztów wyłącznie w układzie rodzajowym (Zespół 4 ZPK), co daje możliwość zastosowania tych rozwiązań przez biura rachunkowe, które najczęściej prowadzą uproszczoną rachunkowość. Nie należy zapominać o tym, że ZPK daje ustalenia dla trzech rodzajów podstawowej działalności gospodarczej, tj. produkcyjnej, usługowej i handlowej.

Przystępujemy do syntetycznego omówienia i przybliżenia Czytelnikowi najważniejszych zagadnień dotyczących funkcjonowania poszczególnych zespołów ZPK. Szczegółowe funkcjonowanie kont jest przedstawione w dalszej części książki, wraz z dokładnym omówieniem zapisów księgowych odnoszących się do konkretnych zdarzeń gospodarczych.

1. Ewidencja księgowa aktywów trwałych.

W myśl postanowień znowelizowanej ustawy o rachunkowości w skład aktywów trwałych wchodzi następujące składniki:

- środki trwałe,
- wartości niematerialne i prawne,
- długoterminowe aktywa trwałe,
- środki trwałe w budowie (dawne inwestycje).

Do księgowej ewidencji aktywów trwałych, jednostka gospodarcza może korzystać z następujących kont księgowych:

- 010 – „Środki trwałe”,
- 020 – „Wartości niematerialne i prawne”,
- 030 – „Długoterminowe aktywa finansowe”,
- 070 – „Umorzenie środków trwałych”,
- 080 – „Środki trwałe w budowie”,
- 090 – „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa trwałe”.

Konta Zespołu 0 – „Aktywa trwałe” są przeznaczone przede wszystkim do ewidencji księgowej wartości początkowej oraz dokonywanych od tej wartości odpisów umorzeniowych (amortyzacyjnych), jak też aktualizacji odnoszących się do wydzielonych grup składników aktywów trwałych, głównie przychodów i rozchodów oraz wynikających z nich stanów, a także dokonywanych odpisów umorzeniowych (o charakterze aktualizacyjnym).

2. Ewidencja księgowa środków pieniężnych, rachunków bankowych i innych krótkoterminowych aktywów finansowych.

Konta Zespołu 1 – „Środki pieniężne, kredyty bankowe i inne krótkoterminowe aktywa finansowe” są przeznaczone do następujących zapisów księgowych:

- aktywów pieniężnych, które stanowią krajowe i zagraniczne środki płatnicze oraz waluty obce przechowywane w kasach lub na rachunkach bankowych (bieżących),
- aktywów pieniężnych w postaci czeków, weksli obcych i innych aktywów finansowych, jak też naliczonych odsetek od aktywów finansowych,
- instrumentów kapitałowych, np. udziałów, akcji, opcji na akcje własne, oraz innych instrumentów finansowych,
- środków pieniężnych krajowych i zagranicznych, które są wykorzystywane w formie kredytów bankowych,
- udziałów i akcji własnych przeznaczonych do zbycia lub umorzenia,
- różnic powstałych w wyniku aktualizacji wyceny krótkoterminowych aktywów finansowych,
- innych krótkoterminowych aktywów finansowych, w tym również przeznaczonych do obrotu – wyemitowanych przez inne jednostki instrumentów kapitałowych.

Jednostka gospodarcza do ewidencji księgowej poszczególnych rodzajów środków pieniężnych w kasach i na rachunkach bankowych (bieżących), w tym również w formie kredytów oraz innych krótkoterminowych aktywów finansowych, wykorzystuje następujące konta syntetyczne:

- 100 – „Kasa”,
- 101 – „Kasa walut obcych”,
- 130 – „Rachunki i kredyty bankowe”,
- 131 – „Rachunek bieżący”,
- 132 – „Rachunki lokat bankowych”,

- 133 – „Rachunki walut obcych”,
- 134 – „Akredytywy”,
- 135 – „Rachunki bankowe funduszy specjalnych”,
- 136 – „Pozostałe rachunki bankowe”,
- 137 – „Kredyty bankowe w walutach obcych”,
- 138 – „Kredyty bankowe”,
- 139 – „Przeterminowane kredyty bankowe”,
- 140 – „Krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- 141 – „Akcje obce”,
- 142 – „Rachunek środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych”,
- 143 – „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- 144 – „Krótkoterminowe papiery wartościowe”,
- 145 – „Weksle obce”,
- 146 – „Czeki obce”,
- 147 – „Rachunek czeków potwierdzonych”,
- 148 – „Inne środki pieniężne”,
- 149 – „Środki pieniężne w drodze”,
- 150 – „Inne aktywa pieniężne”.

Wszystkie realizowane obroty gotówkowe w kasach muszą być udokumentowane odpowiednimi dowodami źródłowymi (lub zastępczymi) o charakterze kasowym. Nie można absolutnie stosować różnego rodzaju zastępczych pokwitowań. Same obroty gotówkowe są przedstawiane w ewidencji księgowej pod datą faktycznego przychodu lub rozchodu gotówki, natomiast niedobory lub nadwyżki gotówki należy ująć pod datą ich ujawnienia.

Z kolei ewidencja księgowa operacji bezgotówkowych na rachunkach bankowych (bieżących) powinna zostać zrealizowana tylko w oparciu o wyciągi bankowe i inne dokumenty bankowe. Wszelkie pomyłki i błędy w wyciągach bankowych, ich korekty i sprostowania ujmuje się w korespondencji z kontem 240 – „Pozostałe rozrachunki”.

3. Ewidencja księgowa rozrachunków i roszczeń.

Do księgowej ewidencji rozrachunków i roszczeń z odbiorcami i dostawcami (w tym również zagranicznymi), rozrachunków z pracownikami oraz pozostałych rozrachunków, jak też ich aktualizacji są przeznaczone następujące konta syntetyczne:

- 200 – „Rozrachunki z odbiorcami i dostawcami”,
- 201 – „Rozrachunki z odbiorcami krajowymi”,
- 202 – „Rozrachunki z odbiorcami zagranicznymi”,
- 203 – „Zaliczki otrzymane od odbiorców”,
- 204 – „Rozrachunki z odbiorcami”,
- 205 – „Rozrachunki z dostawcami”,
- 206 – „Rozrachunki z dostawcami krajowymi”,
- 207 – „Rozrachunki z dostawcami zagranicznymi”,

- 208 – „Zaliczki wypłacone dostawcom”,
- 209 – „Odpisy aktualizujące rozrachunki”,
- 210 – „Odpisy aktualizujące należności zagrożone”,
- 215 – „Zobowiązania wekslowe”,
- 216 – „Zobowiązania finansowe”,
- 217 – „Kaucje”,
- 218 – „Zobowiązania z tytułu emisji obligacji”,
- 220 – „Rozrachunki publicznoprawne”,
- 221 – „Naliczony VAT i jego rozliczenie”,
- 230 – „Należny VAT i jego rozliczenie”,
- 231 – „Rozrachunki z tytułu VAT”,
- 232 – „Inne rozrachunki z budżetami”,
- 233 – „Rozrachunki z urzędem celnym”,
- 234 – „Rozrachunki z ZUS”,
- 235 – „Inne rozrachunki publicznoprawne”,
- 236 – „Rozrachunki z tytułu podatku akcyzowego”,
- 237 – „Rozrachunki z tytułu znaków akcyzy”,
- 230 – „Rozrachunki z pracownikami”,
- 231 – „Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń”,
- 232 – „Inne rozrachunki z pracownikami”,
- 240 – „Pozostałe rozrachunki”,
- 241 – „Rozrachunki z udziałowcami i akcjonariuszami”,
- 243 – „Rozliczenie niedoborów, szkód i nadwyżek”,
- 246 – „Roszczenia sporne”,
- 247 – „Należności zasądzone”,
- 248 – „Rozliczenie nadwyżek”,
- 249 – „Inne rozrachunki”,
- 250 – „Rozliczenie wynagrodzeń”,
- 251 – „Inne roszczenia sporne”,
- 252 – „Inne rozrachunki i rozliczenia”,
- 253 – „Należności i roszczenia”,
- 254 – „Należności sporne”,
- 255 – „Zobowiązania wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego”,
- 256 – „Rozrachunki z finansującym”

Konta te są przeznaczone do ewidencji księgowej wszelkich należności i zobowiązań krajowych i zagranicznych, rozliczeń i roszczeń jednostki gospodarczej dotyczących:

- podstawowej działalności gospodarczej,
- zakładowej działalności socjalnej,
- postępowania upadłościowego i likwidacyjnego,
- odpisów aktualizujących należności.

Ewidencją księgową na kontach Zespołu 2 objęte są przede wszystkim rozrachunki, które wynikają z następujących tytułów:

- udzielonych dostawcom lub otrzymanych od odbiorców zaliczek na poczet przyszłych dostaw i usług (konto: 203, 208),
- bezspornych należności i zobowiązań ze sprzedaży produktów, usług i towarów oraz zakupu materiałów i usług (konta: 200, 201, 202, 207),

- należności i zobowiązań o charakterze publicznoprawnym z tytułu podatków, opłat, ubezpieczeń społecznych oraz innych obciążeń publicznoprawnych (konta: 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227),
- rozrachunków z tytułu wynagrodzeń za pracę pracowników oraz osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych i innych wypłat oraz dokonywanych potrąceń w listach płac (konta: 230, 231),
- innych rozrachunków z pracownikami (konto 232),
- niedoborów, szkód i nadwyżek w majątku jednostki gospodarczej (konta: 243, 248),
- należności i zobowiązań z tytułu sprzedaży i zakupu rzeczowych aktywów trwałych oraz pozostałych zobowiązań finansowych jednostki gospodarczej będących przedmiotem działalności operacyjnej tej jednostki (konto 240),
- zobowiązań z tytułu leasingu finansowego i operacyjnego (konto 240),
- zaliczek przekazanych z tytułu zakupów środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych oraz aktywów finansowych (konto 240),
- zobowiązań wekslowych oraz innych zobowiązań i należności związanych z operacjami finansowymi jednostki (konta: 215, 240),
- należności i zobowiązań z tytułu udzielonych lub otrzymanych pożyczek od innych jednostek, które nie są bankami (konto 240),
- należności i zobowiązań z tytułu rozrachunków z właścicielami, a przede wszystkim z tytułu należnych wkładów i dopłat na rzecz kapitału, dywidend i innych wypłat z wygoszodarowanego przez jednostkę zysku (konto 240),
- pozostałych należności (konto 240),
- należności i roszczeń spornych (konta: 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 220, 230, 231, 232, 240, 246, 251, 253),
- odpisów aktualizujących rozrachunki (konto 209).

W ciągu roku obrotowego należności i zobowiązania wyrażone w złotych polskich przedstawia się w księgach rachunkowych według wartości nominalnej z dnia ich powstania, tzn. wyrażonych w kwotach brutto, razem z podatkiem VAT. Natomiast na dzień bilansowy należności i zobowiązania, w tym również z tytułu pożyczek, jednostka w swoich księgach rachunkowych wykazuje w kwocie wymaganej zapłaty.

Z tytułu opóźnień w zapłaceniu (uregulowaniu) kwot podanych w fakturach:

- wierzyciel może (lub powinien) naliczyć ustawowe odsetki, ale pod warunkiem, że zamierza ich dochodzić na drodze sądowej,
- dłużnik jest zobowiązany zadekretować w swoich księgach rachunkowych naliczone odsetki na dzień bilansowy,
- dłużnik, w przypadku opóźnień w zapłacie, o ile nie otrzymał od wierzyciela dokumentu określającego wysokość odsetek ustawowych ani też wyrażonej na piśmie rezygnacji z ich dochodzenia, zobowiązany jest sam do naliczenia odsetek i ujęcia ich w swoich księgach rachunkowych.

Jeżeli chodzi o należności lub zobowiązania, które wynikają z udzielonych lub otrzymanych pożyczek, to zarówno udzielający, jak i otrzymujący mają obowiązek do powiększenia kwot rozrachunków o naliczone odsetki wynikające z umowy. Na dzień

bilansowy jednostka dokonuje naliczenia odsetek nawet w takim przypadku, gdy termin płatności jeszcze nie zapadł. Nie rzadziej niż na dzień bilansowy należy wycenić, określone w walutach obcych, należności (w tym udzielone pożyczki) po kursie średnim ustalonym dla danej waluty obcej przez NBP na ten konkretny moment (na dany dzień).

W ewidencji księgowej rozrachunków i rozszczeń jednostka gospodarcza ma do czynienia z różnego rodzaju:

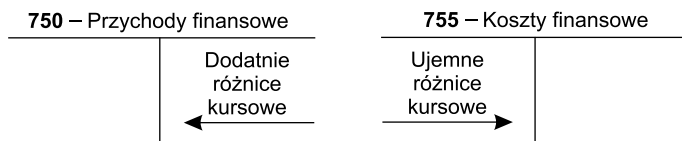
- operacjami sprzedaży,
- operacjami zapłaty,
- różnicami kursowymi,
- operacjami zakupu,
- uregulowaniami zobowiązań.

Operacje sprzedaży, które skutkują powstaniem należności w walutach obcych, dana jednostka wyraża je w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia po kursie średnim ustalonym dla tej waluty przez NBP na ten właśnie dzień, chyba że w zgłoszeniu celnym lub innym wiążącym daną jednostkę dokumencie księgowym ustalony został inny kurs.

Operacje zapłaty należności na rachunku bankowym (bieżącym) wyrażone w walutach obcych prezentuje się w księgach rachunkowych na dzień ich dekretacji, po kursie kupna walut, stosowanym przez bank, z którego usług korzysta dana jednostka gospodarcza.

Różnice kursowe od należności wyrażonych w walutach obcych powstałe na dzień ich wyceny i przy zapłacie zalicza się odpowiednio:

- a) ujemne – do kosztów finansowych,
- b) dodatnie – do przychodów finansowych.

W uzasadnionych sytuacjach różnice kursowe zostają dekretowane w koszty operacyjne lub w koszty wytworzenia produktów, usług lub ceny nabycia towarów, a także w koszty wytworzenia środków trwałych w budowie, czy też wartości niematerialnych i prawnych, odpowiednio zwiększając lub zmniejszając kategorie tych kosztów.

Operacje zakupu powodujące powstawanie zobowiązań w walutach obcych przedstawia się w księgach rachunkowych jednostki gospodarczej na dzień ich przeprowadzenia po średnim kursie ustalonym dla danej waluty obcej na ten właśnie dzień przez NBP, chyba że w zgłoszeniu celnym lub innym wiążącym jednostkę dokumencie podany zostanie inny kurs.

Operacje gospodarcze w walutach obcych, stanowiące **uregulowania zobowiązań** (zapłaty) z rachunku bankowego (bieżącego), przedstawia się w księgach rachunkowych na dzień ich dekretacji po kursie sprzedaży walut stosowanych przez bank, z którego usług korzysta dana jednostka.

Niewątpliwie istotną czynnością w ewidencji rozrachunków i roszczeń, a szczególnie należności i zobowiązań jest zagadnienie ich inwentaryzacji. Należności i zobowiązania podlegają obowiązkowi sprawdzania stanu tych aktywów i pasywów na drodze uzyskania od kontrahentów potwierdzenia ich wartości, względnie otrzymania informacji o innym ich stanie oraz ustalenia powstałych ewentualnych różnic. Wzajemne uzgodnienia sald rozrachunków powinny mieć miejsce w okresie ostatnich trzech miesięcy roku obrotowego i pierwszych 15 dni następnego roku obrotowego, przy czym stan, który wynika z ksiąg rachunkowych nie może zostać ustalony po dniu bilansowym.

Natomiast nie podlegają uzgodnieniu:

- należności wątpliwe,
- należności sporne od pracowników,
- należności dotyczące tytułów publicznoprawnych,
- należności od kontrahentów (w tym zagranicznych), którzy nie prowadzą ewidencji księgowej,
- niektóre zobowiązania, szczególnie wobec pracowników i wobec kontrahentów, którzy nie prowadzą ewidencji księgowej,
- zobowiązania dotyczące tytułów publicznoprawnych.

Kierownik jednostki, korzystając z zasady istotności, podejmuje jednorazowo decyzję w sprawie odstąpienia od uzgodnienia niewielkich sald należności i zobowiązań, jeżeli wielkości takie nie są w stanie przesądzić o analizie i ocenie majątkowo-finansowej danej jednostki gospodarczej.

Salda kont Zespołu 2 – „Rozrachunki i roszczenia” pozostają nie rozliczone od momentu powstania należności, roszczenia bądź zobowiązania do czasu końcowego ich wygaśnięcia na skutek:

- spłacenia i oddalenia w wyniku postępowania wyjaśniającego (spornego),
- umorzenia lub przedawnienia.

Kwoty przedawnionych lub umorzonych zobowiązań zostają zakwalifikowane do pozostałych przychodów operacyjnych (Ct konta 760 – „Pozostałe przychody operacyjne”), zaś kwoty należności i roszczeń przedawnionych lub nieściągalnych zwiększają pozostałe koszty operacyjne (Dt konta 765 – „Pozostałe koszty operacyjne”). Jeżeli ta sytuacja obejmuje również odsetki lub pożyczki, to stosowane kwoty podlegają zakwalifikowaniu w koszty finansowe (Dt konta 755 – „Koszty finansowe”) lub w przychody finansowe (Ct konta 750 – „Przychody finansowe”).

4. Ewidencja księgowa materiałów i towarów.

Do ewidencji księgowej materiałów i towarów, jak też rozliczenia zakupu materiałów, towarów i usług oraz składników aktywów trwałych są przeznaczone następujące konta syntetyczne:

300 – „Rozliczenie zakupu”,

301 – „Rozliczenie zakupu materiałów”,

- 302 – „Rozliczenie zakupu towarów”,
- 303 – „Rozliczenie zakupu usług”,
- 304 – „Rozliczenie zakupu innych składników aktywów”,
- 305 – „Rozliczenie sprzedaży”,
- 306 – „Rozliczenie wewnątrzspółnotowego nabycia”,
- 310 – „Materiały”,
- 311 – „Materiały na składzie”,
- 312 – „Materiały poza jednostką”,
- 316 – „Opakowania”,
- 319 – „Materiały w przerobie”,
- 330 – „Towary”,
- 331 – „Towary skupu”,
- 332 – „Towary w jednostkach sprzedaży detalicznej”,
- 333 – „Towary w magazynach hurtu”,
- 334 – „Pozostałe towary”,
- 335 – „Towary poza jednostką”,
- 336 – „Towary w przerobie handlowym”,
- 337 – „Zaliczki na dostawy”,
- 340 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów i towarów”,
- 340 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów”,
- 342 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w jednostkach sprzedaży detalicznej”,
- 343 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów”,
- 344 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów w hurcie”,
- 345 – „Odchylenia z tytułu marży”,
- 346 – „Odchylenia z tytułu VAT”,
- 347 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych pozostałych towarów”,
- 348 – „Odchylenia z tytułu zarezerwowanego podatku VAT od towarów ewidencjonowanych wartościowo”,
- 349 – „Odписy aktualizujące wartość zapasów”.

- Powyższe konta księgowe są przeznaczone przede wszystkim do ewidencji księgowej:
- wielkości zapasów materiałów i towarów oraz ich obrotów w rzeczywistych cenach ich zakupu (nabycia) nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy,
  - ustalenia wartości materiałów i towarów w drodze (z zastosowaniem konta 300 – „Rozliczenie zakupu”),
  - ustalenia wartości dostaw niefakturowanych (z zastosowaniem konta 300 – „Rozliczenie zakupu”),
  - aktualizacji wyceny zapasów materiałów i towarów,
  - różnych reklamacji dotyczących faktur dostawców (kontrahentów),
  - ustalenia i przeniesienia do rozliczenia VAT naliczonego stosowanego przy procedurze zakupów (konto 221).

Dekretacja operacji księgowej dotycząca materiałów i towarów powinna być prowadzona:

- w ciągu roku obrotowego według rzeczywistych cen zakupu (nabycia) materiałów (bez podatku VAT),

- w przypadkach dostaw z importu według rzeczywistych cen zakupu obejmujących cło, podatek akcyzowy i VAT niepodlegający odliczeniu, jak też inne obciążenia na granicy,
- na dzień bilansowy według cen zakupu (nabycia) netto materiałów i towarów (bez podatku VAT), nie wyższych jednak od cen ich sprzedaży netto spodziewanych do uzyskania.

Cena zakupu materiałów i towarów obejmuje kwotę należną sprzedającemu, bez naliczonego VAT, zaś w przypadku importu z krajów trzecich, tj. nieunijnych, powiększoną o cło i inne obciążenia. Materiały i towary krajowe, z importu oraz z wewnątrz-wspólnotowego nabycia towarów mogą być ujmowane w cenach zakupu obejmujących cło oraz inne obciążenia graniczne, lecz bez uwzględnienia w nich kosztów, które są ujmowane w ciężar kosztów operacyjnych oddzielnie, np. kosztów transportu, załadunku, wyładunku itp.

Jeżeli koszty zakupu materiałów i towarów stanowią niewielki poziom, a zapasy utrzymują się z okresu na okres mniej więcej na tym samym poziomie, to powinno się zaliczyć je bezpośrednio w ciężar kosztów podstawowej działalności operacyjnej danego okresu, zaś jeżeli podlegają znacznym wahaniom z okresu na okres, to powinno się je rozliczać w czasie, na zasadzie rozliczeń międzyokresowych kosztów (konto 640).

5. Ewidencja księgowa kosztów w układzie rodzajowym.

Do ewidencji księgowej kosztów rodzajowych i ich rozliczania służą następujące konta syntetyczne:

- 400 – „Koszty wg rodzajów”,
- 401 – „Zużycie materiałów i energii”,
- 402 – „Usługi obce”,
- 404 – „Wynagrodzenia”,
- 405 – „Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia”,
- 406 – „Podatki i opłaty (podatek akcyzowy)”,
- 407 – „Podróże służbowe”,
- 408 – „Amortyzacja”,
- 409 – „Pozostałe koszty rodzajowe”,
- 490 – „Rozliczenie kosztów”.

Powyższe konta są przeznaczone do ewidencji księgowej kosztów prostych (w układzie rodzajowym), za które uważa się wszystkie poniesione w danym okresie sprawozdawczym koszty, których nie można rozłożyć na prostsze elementy składowe i to niezależnie od sytuacji czy dotyczą kosztów bieżących, czy też przyszłych okresów sprawozdawczych. Przeciwnieństwem kosztów rodzajowych są koszty złożone, które składają się z wielu elementów kosztów prostych, np. usługi remontowe, warsztatowe, koszty transportowe i inne świadczone na rzecz pewnych rodzajów działalności.

Należy zaznaczyć, iż ponoszone przez jednostkę koszty proste powinny być dektretowane w ewidencji szczegółowej, która jest prowadzona w pomocniczych księgach

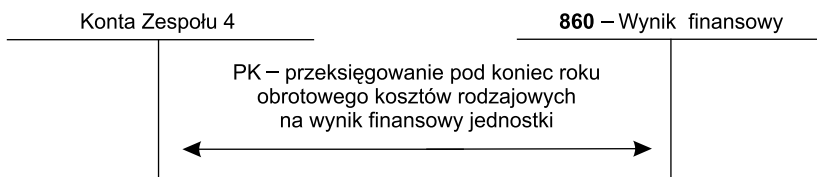

rachunkowych w formie określonych prawem rejestrów (zestawień). Ewidencja kosztów na odpowiednich kontach syntetycznych (kontach księgi głównej) powinna się opierać na dokumentach, które wskazują miejsce i cel ich poniesienia przez daną jednostkę. Jeżeli taka procedura posiada istotne znaczenie dla jednostki, to podział na poszczególne kategorie kosztów powinien zostać właściwie zwiększony w zależności od potrzeb wynikających z zakresu i obszarów prowadzonej działalności gospodarczej. Do tych procedur powinny być przeznaczony odpowiednie księgi (ewidencja analityczna).

- Na kontach kosztów w układzie rodzajowym nie księguje się kosztów, które dotyczą:
- środków trwałych w budowie,
  - kosztów pokrywanych w sposób bezpośredni z funduszy specjalnych, na podstawie oddzielnych przepisów,
  - wartości sprzedanych towarów i materiałów w cenie ich zakupu (nabycia),
  - kosztów finansowych,
  - pozostałych kosztów operacyjnych i strat nadzwyczajnych.

Jeżeli chodzi o ewidencję szczegółową, prowadzoną do kont Zespołu 4, to powinna ona umożliwiać ustalenie wysokości kosztów nie uznawanych przez przepisy podatkowe za koszty uzyskania przychodów, zaliczanych do kosztów podstawowej działalności operacyjnej. Małe i średnie firmy powinny w sposób szczególny stosować do ewidencji operacji gospodarczych Zespół 4 ZPK, zaś rachunek zysków i strat powinien zostać opracowany według wariantu porównawczego. Takie podejście absolutnie wyklucza możliwość opracowania rachunku zysków i strat według wariantu kalkulacyjnego. Ponadto nieodzowna w takim rozwiązaniu jest korekta wyniku finansowego o zmianę stanu na koniec roku w stosunku do stanu na początek roku produktów, produkcji niezakończonych i rozliczeń międzyokresowych kosztów.

W Zespole 4 konieczne jest stosowanie konta 490 – „Rozliczenie kosztów”, ale tylko do przeniesienia kosztów rodzajowych na konta Zespołu 6 – „Produkty i rozliczenia międzyokresowe kosztów”, kosztów niepodlegających zaliczaniu do danego okresu sprawozdawczego, np. niektórych kosztów większych remontów przedstawionych na kontach w Zespole 4, podlegających następnie rozliczeniu w czasie przez ich przeniesienie na stronę Dt odpowiedniego konta w Zespole 6 w korespondencji ze stroną Ct konta 490 – „Rozliczenie kosztów” i innych kosztów operacyjnych podlegających rozliczaniu w czasie. Konto 490 – „Rozliczenie kosztów” powinno też służyć do tworzenia rezerw na koszty przyszłych okresów. Zebrane koszty na kontach w Zespole 4 podlegają na koniec roku obrotowego (np. 31 grudnia), w ustalonym wariancie ich rozliczenia, przeniesieniu na stronę Dt konta 860 – „Wynik finansowy”.

6. Ewidencja księgowa kosztów według typów działalności i ich rozliczenie.

Do ewidencji księgowej kosztów według typów działalności i ich rozliczenia są przeznaczone następujące konta syntetyczne Zespołu 5:

- 500 – „Koszty działalności podstawowej”,
- 501 – „Koszty podstawowej działalności produkcyjnej”,
- 502 – „Koszty podstawowej działalności usługowej”,
- 503 – „Koszty innej podstawowej działalności”,
- 504 – „Koszty podstawowej działalności handlowej”,
- 509 – „Koszty braków”,
- 513 – „Koszty handlowe”,
- 514 – „Koszty hurtowni”,
- 515 – „Koszty jednostek handlu detalicznego”,
- 520 – „Koszty działalności statutowej”,
- 521 – „Koszty wydziałowe”,
- 523 – „Koszty zakupu”,
- 527 – „Koszty sprzedaży”,
- 530 – „Koszty działalności pomocniczej i socjalnej”,
- 531 – „Wydziały pomocnicze”,
- 535 – „Działalność socjalna”,
- 550 – „Koszty zarządu”,
- 551 – „Koszty ogólnozakładowe”,
- 580 – „Rozliczenie kosztów działalności”,
- 581 – „Rozliczenie produkcji”,
- 582 – „Rozliczenie kosztów umów”.

Powyższe konta są przeznaczone do ewidencji księgowej kosztów według rzeczywistych miejsc ich powstawania, co niewątpliwie pozwala na:

- 1) przedstawienie kosztów operacyjnych według rodzajów działalności (konta: 500, 501, 502, 504, 513, 521, 530, 550),
- 2) zebranie, a w dalszej kolejności rozliczenie kosztów wykonania usług, w tym budowlanych, których realizacja jest wynikiem umów o względnie długim okresie ich realizacji – przez dwa lub więcej okresy sprawozdawcze (lata obrotowe) z założeniem, że na wynik finansowy kolejnych okresów sprawozdawczych wpływają przychody i współmierne im koszty z tytułu częściowego wykonania usług długotrwałych, (w tym również budowlanych),
- 3) bieżącą ewidencję księgową produktów bez sporządzania wyprzedzającej kalkulacji ich kosztów.

Na kontach Zespołu 5 nie dekretuje się następujących kategorii kosztów:

- 1) wartości sprzedanych towarów i materiałów w cenach ich nabycia (zakupu) – przedstawianych bezpośrednio na kontach: 734, 745,
- 2) kosztów finansowych (są one przedstawiane na koncie 755),
- 3) pozostałych kosztów operacyjnych (przedstawianych na koncie 765),
- 4) strat nadzwyczajnych (przedstawianych na koncie 771),

- 5) kosztów realizacji, w tym niepodlegającego odliczeniu naliczonego podatku VAT, które bezpośrednio obciążają środki trwałe w budowie (przedstawiane są na kontach: 010, 080),
- 6) kosztów zakładowej działalności socjalnej oraz pokrywanych z pozostałych fundusów specjalnych (przedstawianych na kontach: 850, 851).

Po stronie Dt kont Zespołu 5 w szczególności księguje się:

- 1) przeksięgowanie kosztów według ich rodzajów z kont Zespołu 4 na właściwe konta Zespołu 5, jeżeli dotyczą danego okresu sprawozdawczego – w korespondencji z kontem 490,
- 2) wartość przeznaczonych do produkcji półfabrykatów – w korespondencji z kontami: 600, 621,
- 3) utworzenie rezerw na koszty przyszłych okresów dotyczących działalności podstawowej – w korespondencji z kontem 645,
- 4) koszty wzajemnych świadczeń – w korespondencji z innymi kontami Zespołu 5.

Po stronie Ct kont Zespołu 5 w szczególności księguje się:

- 1) przeksięgowanie rzeczywistego kosztu wytworzenia wyprodukowanych lub sprzedanych produktów – w korespondencji z kontami: 580, 600, 710,
- 2) przeksięgowanie kosztu wytworzenia półproduktów – w korespondencji z kontami: 580, 600,
- 3) kosztu wytworzenia na dzień bilansowy częściowo wykonanych, lecz jeszcze niezakończonych usług (w tym również budowlanych) poniesionego od dnia bilansowego (ale po odjęciu kosztu wytworzenia, który wpłynął na wynik finansowy jednostki w minionych okresach sprawozdawczych) – w korespondencji z kontami: 580, 713, 714, 715,
- 4) kosztu wytworzenia niezakończonych usług (w tym również budowlanych), których pokrycie przez zamawiającego nie jest prawdopodobne, np. wykonywanie korekt lub dodatkowych czynności, które nie są objęte umową, usuwanie różnego rodzaju usterek itp. – w korespondencji z kontem 713, 714, 715,
- 5) przeksięgowanie rzeczywistego kosztu wytworzenia zakończonych sukcesem prac rozwojowych nie ujmowanego w okresie wykonywania tych prac na koncie 641 – w korespondencji z kontem 020,
- 6) koszty sprzedaży, kwalifikowane do kosztu własnego sprzedaży produktów, usług, materiałów i towarów – w korespondencji z kontami: 710, 713, 714, 730, 745,
- 7) koszty zarządu zaliczane częściowo do kosztu własnego sprzedanych produktów, usług, towarów i materiałów – w korespondencji z kontami: 703, 713, 714, 734, 745,
- 8) koszty zaniechanej produkcji lub innej działalności podstawowej oraz nieuzasadnionych kosztów pośrednich (wydziałowych) – w korespondencji z kontem 765,

Konta: 500, 501, 502, 530 mogą wykazywać na koniec roku obrotowego salda Dt, które oznaczają koszty produkcji niezakończonej na dzień bilansowy.

7. Ewidencja księgowa produktów i rozliczeń międzyokresowych.

Do ewidencji księgowej produktów i rozliczeń międzyokresowych kosztów jednostka stosuje następujące konta syntetyczne:

- 600 – „Produkty gotowe i półfabrykaty”,
- 601 – „Produkty gotowe”,
- 602 – „Półprodukty i produkty w toku”,
- 603 – „Koszty założenia, połączenia i podwyższenia kapitału spółki akcyjne”,
- 606 – „Produkty poza jednostką”,
- 620 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”,
- 621 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów gotowych”,
- 622 – „Odchylenia od cen ewidencyjnych półfabrykatów”,
- 640 – „Rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
- 641 – „Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów działalności operacyjnej”,
- 642 – „Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów finansowych”,
- 643 – „Rozliczenia kosztów zakupu”,
- 644 – „Rozliczenia międzyokresowe czynne kosztów”,
- 645 – „Rozliczenia międzyokresowe bierne kosztów”,
- 646 – „Inne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
- 647 – „Rozliczenia międzyokresowe czynne krótkoterminowe”,
- 648 – „Rozliczenia międzyokresowe czynne długoterminowe”,
- 649 – „Rozliczenia międzyokresowe podatku dochodowego”,
- 650 – „Pozostałe rozliczenia międzyokresowe”,
- 670 – „Inwentarz żywy”,
- 671 – „Zwierzęta w tuczu i opasie”.

Powyższe konta Zespołu 6 są przeznaczone do ewidencji księgowej:

- wytwarzanych przez jednostkę gospodarczą produktów, przede wszystkim na przełomie okresów sprawozdawczych i lat obrotowych (na kontach: 600, 601, 621),
- różnic powstałych z wyceny i odpisów aktualizujących wartość stanów zapasów produktów głównie na dzień bilansowy (na koncie 765),
- kosztów operacyjnych rozliczanych w czasie (konta: 641, 643, 644, 645),
- kosztów i przychodów finansowych rozliczanych w czasie (konta: 641, 642),
- aktywowania ujemnej przejściowej różnicy podatku dochodowego od osób prawnych (konta: 645, 650).

8. Ewidencja księgowa przychodów i kosztów ich uzyskania.

Do ewidencji księgowej przychodów i kosztów ich uzyskania są przeznaczone następujące konta syntetyczne:

- 700 – „Sprzedaż produktów”,
- 701 – „Sprzedaż produktów na kraj”,
- 702 – „Sprzedaż produktów na eksport”,
- 703 – „Sprzedaż usług”,

- 704 – „Sprzedaż robót i usług na kraj”,
- 705 – „Sprzedaż robót i usług na eksport”,
- 706 – „Sprzedaż usług działalności pomocniczej”,
- 707 – „Sprzedaż usług działalności socjalnej”,
- 708 – „Przychody bieżącej działalności statutowej”,
- 709 – „Sprzedaż usług komisowych”,
- 710 – „Koszt własny sprzedanych produktów”,
- 711 – „Koszt własny sprzedaży produktów na kraj”,
- 712 – „Koszt własny sprzedaży produktów na eksport”,
- 713 – „Koszt własny sprzedaży robót i usług na kraj”,
- 714 – „Koszt własny sprzedaży robót i usług na eksport”,
- 715 – „Koszt własny sprzedaży usług działalności podstawowej”,
- 716 – „Koszt własny sprzedaży usług działalności pomocniczej”,
- 717 – „Koszt własny sprzedaży działalności socjalnej”,
- 718 – „Koszty działalności statutowej”,
- 719 – „Koszt sprzedanej usługi budowlanej”,
- 730 – „Sprzedaż towarów”,
- 731 – „Sprzedaż detaliczna towarów”,
- 732 – „Sprzedaż hurtowa towarów”,
- 733 – „Inna sprzedaż towarów”,
- 734 – „Wartość sprzedaży towarów według cen nabycia”,
- 735 – „Wartość w cenach nabycia sprzedanych towarów w hurcie”,
- 736 – „Wartość w cenach nabycia sprzedanych towarów w detalu”,
- 737 – „Wartość w cenach nabycia innej sprzedaży towarów”,
- 738 – „Sprzedaż wewnątrzspółnotowa”,
- 740 – „Sprzedaż materiałów”,
- 745 – „Wartość sprzedanych materiałów według cen nabycia”,
- 750 – „Przychody finansowe”,
- 751 – „Dywidendy z tytułu udziałów i akcji”,
- 752 – „Odsetki uzyskane”,
- 753 – „Dodatkowe różnice kursowe”,
- 754 – „Pozostałe przychody finansowe”,
- 754a – „Przychody z tytułu zrealizowanych różnic kursowych”,
- 755 – „Koszty finansowe”,
- 756 – „Odписy aktualizujące wartość finansowych aktywów trwałych i krótkoterminowych papierów wartościowych”,
- 757 – „Odsetki zapłacone i zarachowane”,
- 758 – „Ujemne różnice kursowe”,
- 759 – „Pozostałe koszty finansowe”,
- 760 – „Pozostałe przychody operacyjne”,
- 761 – „Przychody ze sprzedaży rzeczowych składników aktywów trwałych”,
- 762 – „Dotacje, subwencje, dopłaty”,
- 763 – „Przychody z obiektów socjalnych”,
- 764 – „Inne pozostałe przychody operacyjne”,
- 765 – „Pozostałe koszty operacyjne”,
- 766 – „Wartość netto sprzedanych rzeczowych składników aktywów trwałych”,
- 767 – „Koszty utrzymania obiektów socjalnych”,

- 768 – „Inne zmniejszenia aktywów trwałych”,
- 769 – „Inne pozostałe koszty operacyjne”,
- 770 – „Zyski nadzwyczajne”,
- 771 – „Straty nadzwyczajne”,
- 790 – „Obroty wewnętrzne”,
- 791 – „Koszt własny obrotów wewnętrznych”.

Przychody netto ze sprzedaży produktów (konto 700), towarów (konto 730), usług (konto 703) i materiałów (konto 740) dekretuje się po stronie Ct odpowiednich kont przeznaczonych do ewidencji księgowej przychodów ze sprzedaży w cenach sprzedaży, ale bez podatku VAT. W procesach tych istotny jest moment sprzedaży w rozrachunkach z odbiorcami krajowymi oraz z innych krajów Unii Europejskiej. Za moment ten uważa się datę wykonania dostawy (świadczenia), w myśl postanowień umowy kupna-sprzedaży (według daty wysyłki, odbioru, dostawy), natomiast przy sprzedaży gotówkowej – datę otrzymania gotówki od klientów bądź zapłaty czekiem lub kartą kredytową; za moment sprzedaży eksportowej do krajów nieunijnych uważa się datę przewiezienia produktów i towarów przez granicę, datę potwierdzoną przez graniczny urząd celny.

Sprzedaż rzeczowych aktywów trwałych i obrotowych, jak też usług podlega udokumentowaniu fakturami, zaś sprzedaż detaliczna – wydrukami z kas z pamięcią fiskalną lub zestawieniami utargów. Sprzedaż na eksport do krajów nieunijnych udokumentowana powinna być fakturami handlowymi, dowodem SAD, fakturami na potrzeby rozliczenia podatku VAT oraz innymi dowodami księgowymi.

Do przychodów netto ze sprzedaży nie zostają zaliczone następujące elementy:

- świadczenia o charakterze wewnętrznym, które zostały wykonane na rzecz działalności podstawowej jednostki,
- wykonane we własnym zakresie i przekazane na rzecz własnych środków trwałych w budowie: produktów, usług, towarów i materiałów,
- przekazane materiały lub towary z jednego magazynu do drugiego (tzw. przemieszczenia międzymagazynowe),
- przekazane rzeczowe aktywa trwałe oraz świadczone usługi na potrzeby reprezentacji i reklamy,
- przedstawione w fakturach należności za wydatki wyłożone przez odbiorcę, np. wyłożone wydatki na ubezpieczenia oraz inne opłaty, które nie wchodzą do ceny sprzedaży (rozlicza się je na kontach rozrachunkowych z odbiorcami),
- darowizny lub przekazanie materiałów albo innych rzeczowych aktywów trwałych, jak też świadczonych usług na potrzeby osobiste podatnika,
- przychody z tytułu tylko ich pobierania bądź pobierania i fakturowania przed wykonaniem dostaw i usług zaliczanych jako przedpłaty (zadatki) czy zaliczki,
- należnego podatku VAT wykazanego w fakturach.

Jeżeli chodzi o koszty uzyskania przychodów, które kształtują wynik finansowy jednostki, to zalicza się głównie:

- całokształt poniesionych (zarachowanych) w okresie sprawozdawczym kosztów wytworzenia sprzedanych produktów, wykonania (świadczenia) usług oraz kosztów działalności handlowej (dekretowanych w ZPK bezpośrednio z kont Zespołu 4 na Dt konta 860 – „Wynik finansowy”).

- koszty sprzedaży (konto 527) i koszty ogólnozakładowe (konto 551) odnoszone bezpośrednio wraz z innymi kosztami podstawowej działalności gospodarczej z kont Zespołu 4 na Dt konta 860 – „Wynik finansowy”,
- wartość w cenach zakupu (nabycia) sprzedanych towarów (konto 734),
- wartość w cenach zakupu (nabycia) sprzedanych materiałów (konto 745),
- poniesione w okresie sprawozdawczym koszty finansowe (konto 755),
- poniesione w okresie sprawozdawczym pozostałe koszty operacyjne (konto 765), w tym wartość netto sprzedanych rzeczowych aktywów trwałych,
- poniesione w okresie sprawozdawczym straty nadzwyczajne (konto 771).

Wszystkie uzyskane przez jednostkę przychody ze sprzedaży ulegają obniżeniu o udzielone rabaty, opusty, bonifikaty i reklamacje – produktów, towarów, materiałów i usług, a także o korekty błędów w zakresie wartości netto w fakturach wcześniej wystawionych i poprawionych fakturami korygującymi.

9. Ewidencja księgowa kapitałów własnych, funduszy specjalnych oraz wyniku finansowego.

Do ewidencji księgowej kapitałów własnych, funduszy specjalnych, rezerw oraz wyniku finansowego jednostki, jak też rozliczania wyniku finansowego jednostki służą, następujące konta syntetyczne:

- 800 – „Kapitały (fundusze) podstawowe”
- 801 – „Kapitał akcyjny (w spółce akcyjnej)”
- 801 – „Kapitał udziałowy (w spółce z o.o.)”
- 801 – „Fundusz założycielski (w przedsiębiorstwie państwowym)”
- 801 – „Fundusz udziałowy (w spółdzielni)”
- 801 – „Kapitał właścicieli (w spółce cywilnej)”
- 801 – „Kapitał właściciela (w jednoosobowej firmie)”
- 802 – „Kapitał zapasowy (w spółce akcyjnej i z o.o.)”
- 802 – „Fundusz przedsiębiorstwa (w przedsiębiorstwie państwowym)”
- 802 – „Fundusz zasobowy (w spółdzielni)”
- 803 – „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”
- 804 – „Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe”
- 805 – „Fundusz wydzielony”
- 806 – „Kapitał zakładowy”
- 808 – „Kapitał rezerwowy”
- 809 – „Fundusz rekultywacji”
- 820 – „Rozliczenie wyniku finansowego”
- 821 – „Rozliczenie wyniku finansowego za lata poprzednie”
- 825 – „Rozliczenie wyniku finansowego roku obrotowego”
- 840 – „Rezerwy i rozliczenia międzyokresowe przychodów”
- 841 – „Rezerwy”
- 842 – „Rezerwy na należności i roszczenia”
- 843 – „Rezerwa na różnice podatku dochodowego”
- 844 – „Rezerwa na przewidywane straty”
- 845 – „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”
- 846 – „Otrzymane środki na poczet przyszłych dostaw”

- 847 – „Rezerwy na zobowiązania”
- 849 – „Rezerwy na świadczenia pracownicze”
- 850 – „Fundusze specjalne”
- 851 – „Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych”
- 859 – „Inne fundusze specjalne”
- 860 – „Wynik finansowy”
- 870 – „Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego”
- 871 – „Podatek dochodowy”
- 872 – „Rezerwa na podatek dochodowy”
- 873 – „Inne obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego”
- 874 – „Podatek odroczony”
- 875 – „Rezerwa na odroczony podatek dochodowy”.

Powyższe konta są przeznaczone do ewidencji księgowej:

- kapitałów podstawowych (akcyjny, udziałowy, właścicieli, zapasowy, rezerwowy),
- funduszków podstawowych (założycielski, przedsiębiorstwa, zasobowy, wydzielony),
- rozliczenia wyniku finansowego jednostki (konto 820),
- rezerw (konta: 841, 842, 843, 844),
- rozliczeń międzyokresowych przychodów (konto 845),
- funduszy specjalnych (konta: 850, 851, 859),
- obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego (podatek dochodowy od osób prawnych konto 871).

1.4. Uproszczenia dla małych i średnich firm wynikające z ustawy o rachunkowości

Forma prowadzenia działalności gospodarczej jest stosunkowo zróżnicowana, zależy od wielkości oraz przedmiotu działania. W większym rozmiarze prowadzi się działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa (np. spółki akcyjnej, spółki z o.o.), natomiast w mniejszym w formie jednoosobowego właściciela. Nie jest to podział stały, gdyż kryteriów podziału może być znacznie więcej. Otóż w zależności od rozmiaru działalności – ustawa o swobodzie działalności gospodarczej rozróżnia małe i średnie firmy.

Do małych firm zalicza się takie, które spełniają następujące warunki:

- a) średnioroczne zatrudnienie nie przekracza 50 osób,
- b) osiągają roczny przychód netto nie przekraczający równowartości 7 mln euro,
- c) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego nie przekracza 5 mln euro.

Do średnich firm zalicza się te, które:

- a) średniorocznie zatrudniają mniej niż 250 osób,
- b) osiągają roczny przychód netto, który nie przekracza równowartości 40 mln euro,
- c) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego nie przekracza 27 mln euro.

Jednocześnie za małe i średnie firmy nie uważa się jednak tych jednostek, w których przedsiębiorstwa większe od nich mają ponad 25% udziałów (w kapitale i zyskach oraz głosów w zgromadzeniu wspólników).

Ustawa o rachunkowości mówi o tym, że jednostki gospodarcze, mają obowiązek przedstawienia w sposób rzetelny, miarodajny i jasny swojej sytuacji majątkowej

oraz finansowej, jak też wyniku finansowego. Małe i średnie firmy ujmują, w swoich księgach rachunkowych wszystkie zdarzenia gospodarcze (operacje gospodarcze) i wykazują je w sprawozdaniach finansowych zgodnie z ich treścią ekonomiczną.

Rachunkowość tych jednostek obejmuje:

- przyjęte zasady (politykę) rachunkowości,
- prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym,
- okresowe ustalanie lub sprawdzanie poprzez inwentaryzację rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- sporządzanie sprawozdań finansowych,
- gromadzenie i przechowywanie (archiwizowanie) dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą o rachunkowości.

Małe i średnie firmy mogą, w ramach przyjętych zasad (polityki) rachunkowości stosować określone uproszczenia, jeżeli nie wywierają one ujemnego wpływu na ich funkcjonowanie. Jednostki te prowadzą księgi rachunkowe w języku polskim i w walucie polskiej. Księgi te powinny być prowadzone rzetelnie, na bieżąco, bezbłędnie i sprawdzalnie. Zapisy dokonane w księgach rachunkowych powinny odzwierciedlać rzeczywisty stan majątkowy małych i średnich firm.

Ustawodawca w art. 50 ust. 2 ustawy o rachunkowości zawarł informacje dotyczące określonych uproszczeń. Jednostka, która w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy nie osiągnęła dwóch z następujących trzech wielkości:

- 1) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło nie więcej niż 50 osób,
- 2) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego w walucie polskiej nie przekroczyła równowartości 2 mln euro,
- 3) przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekroczyły równowartości 4 mln euro
  - może sporządzić sprawozdanie finansowe **w formie uproszczonej**, wykazując informacje w zakresie ustalonym w załączniku nr 1 literami i cyframi rzymskimi (ponadto informację dodatkową sporządza się w odpowiednio uproszczonej formie)².

Zwiększenie szczegółowości wykazywania poszczególnych pozycji bilansu wynika z potrzeb informacyjnych danej jednostki oraz jej wielkości. Przepisy ustawy o rachunkowości dopuszczają możliwość ograniczenia szczegółowości bilansu firmy dla małych i średnich firm.

W przypadku, gdy informacje dotyczące poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego nie wystąpiły w jednostce gospodarczej zarówno w roku obrotowym, jak i za rok poprzedzający rok obrotowy, to podczas sporządzania sprawozdania finansowego pozycje te należy pominać. Jeżeli chodzi o weryfikację dotychczasowych

² Zagadnienie to jest szczegółowo omawiane w dalszej części książki w rozdziale 19 „Sprawozdawczość finansowa”.

i opracowanie zmodyfikowanych zasad (polityki) rachunkowości, to w małych i średnich firmach te obowiązki należą z reguły do obowiązków osób, którym zostało powierzone prowadzenie ksiąg rachunkowych, aczkolwiek formalnie sprawy te znajdują się w gestii kierownika jednostki. Niezłym rozwiązaniem może okazać się ustalenie harmonogramu niezbędnych czynności, określenie terminów ich wykonania oraz wskazanie osób odpowiedzialnych za przedstawienie oceny obecnych i propozycji nowych rozwiązań. Stopień sformalizowania takich prac oczywiście zależy od wielkości jednostki i będzie on znacznie mniejszy w małych i średnich firmach.

Przykład uproszczonego bilansu w wersji jednokolumnowej, tzw. układ drabinkowy dla małych i średnich firm (dane w zł)

Wyszczególnienie	Stan na	
	poprzedni rok	bieżący rok
AKTYWA	17.802.400	19.457.800
A. Aktywa trwałe	8.963.000	8.837.500
I. Wartości niematerialne i prawne	8.500	8.800
II. Rzeczowe aktywa trwałe	8.759.300	8.633.500
III. Należności długoterminowe	67.600	67.600
IV. Inwestycje długoterminowe	127.600	127.600
B. Aktywa obrotowe	8.839.400	10.475.000
I. Zapasy	3.556.800	4.176.200
II. Należności krótkoterminowe	5.201.500	6.227.700
III. Inwestycje krótkoterminowe	81.100	71.100
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	—	145.300
PASYWA	17.802.400	19.457.800
A. Kapitały (fundusze) własne	13.055.000	13.508.200
I. Kapitał (fundusz) podstawowy	1.257.200	1.257.200
II. Należne wpłaty na poczet kapitału	—	—
III. Udziały (akcje) własne	6.615.700	8.087.100
IV. Kapitał (fundusz) zapasowy	3.712.000	3.710.600
V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	11.100	—
VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe	—	—
VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych	1.459.000	453.300
B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	4.747.400	5.949.600
I. Rezerwy na zobowiązania	470.100	676.000
II. Zobowiązania długoterminowe	3.000.000	4.000.000
III. Zobowiązania krótkoterminowe	1.000.000	1.000.000
IV. Rozliczenia międzyokresowe	277.300	273.600

O uproszczeniach dla małych i średnich firm mówi nowelizacja art. 64 ust. 1 ustawy o rachunkowości w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 18 marca 2008 r. (Dz.U. Nr 63, poz. 393), ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 855; art. 24 ust. 5 i art. 83 pkt 1 i 2 wchodzą w życie z dniem 27 stycznia 2014 r., art. 24 ust. 6 wchodzi w życie z dniem 27 kwietnia 2013 r.), z dnia 21 listopada 2011 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. Nr 223, poz. 1499), ustawa z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 232, poz. 1378). Otóż firmy te, tj. nieobjęte obowiązkiem badania sprawozdań finansowych przez biegłego rewidenta, jeżeli nie zniekształca to istotnie obrazu ich sytuacji i wyniku finansowego mogą:

- 1) posługiwać się podatkową definicją leasingu finansowego przy zaliczeniu umów, na podstawie których przyjmują do odpłatnej eksploatacji obce środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne na czas oznaczony, a więc mogą traktować takie umowy jako najem lub dzierżawę a nie leasing finansowy,
- 2) powyższe uprawnienie (prawo, prerogatywa) przysługuje jednak wyłącznie jednostkom korzystającym, tj. biorącym przedmiot umowy do eksploatacji,
- 3) odstąpić od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego; w przypadku, gdy firma do końca 2010 r. tworzyła rezerwę i ustalała aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz wykazywała je w bilansie, zaś począwszy od początku 2011 r. postanowiła z tego zrezygnować, to wtedy rozwiązuje ona na pierwszy dzień po otwarciu ksiąg rachunkowych rezerwę i odpisuje aktywa z tytułu odroczonego podatku,
- 4) nie stosować przepisów rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych, za wyjątkiem przypadków, kiedy jest to bez wątpienia niezbędne (np. podczas stosowania zabezpieczeń lub posiadania instrumentów pochodnych).

Dla każdego księgowego (i nie tylko) ustawa o rachunkowości stanowi podstawowy i zasadniczy akt prawny, który reguluje normy prowadzenia ksiąg rachunkowych w jednostkach do tego zobligowanych. Księgi rachunkowe muszą prowadzić bez wyjątku te jednostki (w tym również małe i średnie firmy), które spełniają określone w ustawie o rachunkowości kryteria.

Ustawa zezwala na pewne uproszczenia w prowadzeniu rachunkowości po spełnieniu kolejnych wskazanych w przepisach kryteriów. Z reguły księgi rachunkowe otwiera się w ciągu 15 dni po rozpoczęciu każdego następnego roku obrotowego. Ostateczne otwarcie ksiąg rachunkowych w jednostkach kontynuujących działalność powinno nastąpić najpóźniej w ciągu 15 dni od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego, a więc najpóźniej do 15 lipca następnego roku. Z kolei jednostki rozpoczynające działalność gospodarczą powinny otworzyć księgi rachunkowe na dzień rozpoczęcia tej działalności, którym jest dzień pierwszego zdarzenia wywołującego skutki o charakterze majątkowym lub finansowym. Małe i średnie firmy powinny korzystać ze wszelkich uproszczeń jakie daje ustawodawca; należy domniemywać, iż uproszczeń wynikających z ustawy o rachunkowości będzie znacznie więcej.